

EINDPROEF

CAMPUS PARNAS • STATIONSSTRAAT 301 • 1700 DILBEEK
TEL: 02-466 51 51 • FAX: 02-466 24 75

Onderwijsgroep Professionele Opleidingen
Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk

Een variant op Multi- sensory storytelling

Multi- sensory storytelling in leefgroepgebeuren voor mensen met een ernstige tot diepe verstandelijke beperking

Eindproef aangeboden door
Vanessa De Ville
Wendy Haegeman
tot het behalen van de graad van
Bachelor in de orthopedagogie

Interne promotor: Winfried De Schepper
Externe promotor: MPI Sint-Vincentius: Ingrid Haverbeke

Samenvatting

De eindproef een variant op Multi-sensory storytelling: Multi-sensory storytelling in leefgroepgebeuren voor mensen met een ernstige tot diepe verstandelijke beperking is ontstaan vanuit een vraag van het medische pedagogisch instituut Sint-Vincentius te Viane. Hun probleemstelling was een zinvolle dagbesteding aanbieden aan deze doelgroep waarmee de opvoeders van de leefgroep aan de slag konden. Omdat er lege momenten zijn en er niet steeds inspiratie voorhanden is om deze zinvol in te vullen. Er werd vanuit de voorziening een voorstel gedaan rond Multi-sensory storytelling. Na een literatuurstudie werd duidelijk dat dit niet helemaal aan hun vraag beantwoorde, waardoor er een variant nodig was. Er was nood aan een groepsactiviteit terwijl de voorgestelde methode voornamelijk een één op één activiteit was en waarbij het gaat op een gepersonaliseerd verhaal over een bewoner. Hierdoor werd het een variant: een groepsactiviteit met een verhaal die aansluit bij de algemeen geliefde thema's en interesses van de bewoners en die aansluit bij hun leefwereld.

De doelstellingen die werden opgesteld voor de bewoners waren voornamelijk het aanbieden van een zinvolle activiteit waarbij de bewoners plezier beleefden, de communicatie gestimuleerd werd en waarbij de fijn en grof motorische vaardigheden werden geprikkeld.

Om de variant volledig te maken werd er gebruik gemaakt van aanvullingen uit andere gelijkaardige methodes waaronder basale stimulatie, snoezelen en belevingstheater. Deze zorgde voor inspiratie bij de uitvoering van de variant. De keuze voor het gebruik van Multi-sensory storytelling werd duidelijk bij het raadplegen van Multiplus. Een expertisecentrum, dat op zijn beurt ook het ontstaan gaf aan de methode en waarbij er effecten werden getoond vanuit kleinschalig onderzoek.

Bij de uitvoering werd aandacht besteed aan het individuele contact zodat iedereen de aangeboden prikkels kon ervaren. De uiteindelijke uitvoering van de variant op de methode gebeurde na twee testsessies in twee leefgroepen, waarbij er voor elke leefgroep twee maal aanpassingen gebeurde voor de definitieve uitvoering. Onverwachte reacties zorgden voor aanpassingen aan het verhaal en de aan te bieden prikkels. Er werden observatieschema's ingevuld om een duidelijk beeld te krijgen van de effecten op de bewoners. Er werd gebruik gemaakt van twee verschillende versies van het verhaal. Één voor een leefgroep waarbij de verstandelijk leeftijd werd geschat op vijf à zes jaar en één waarbij de verstandelijke leeftijd werd geschat op de leeftijd van één maand. Hun werkelijke leeftijd varieert tussen de vijf en zeventig jaar. Dit resulteerde in een doos met twee versies van een verhaal met verwijzingen naar de uit te voeren handelingen. Alle materialen zijn in deze doos terug te vinden voor het aanbieden van de prikkels. Folders zorgen voor een korte en bondige uitleg van de methode. Ook werden er fiches aangemaakt voor vier verschillende verhalen die bij iedereen kunnen aansluiten. Deze dienen nog lichtjes uitgewerkt en aangepast te worden aan de groep. Dit zorgt voor duurzaamheid, het is een eerste stap naar een verdere uitvoering.

Het personeel was enthousiast over de methode. Deze zullen met de methode verder werken nu ze de effecten op de bewoners hebben waargenomen. De methode toepassen vraagt ongeveer een halfuur werk inclusief de voorbereidingen van ruimte en personen. Het ontwikkelen van verhalen, deze aanpassen en zorgen voor het materiaal kunnen meer tijd in beslag nemen, waardoor dit mogelijks toch een belemmering kan zijn voor de uitvoering ervan. Tijdsgebrek is een vaak voorkomend probleem om met deze doelgroep aan de slag gaan.

Woord vooraf

We schrijven dit eindwerk in het kader van onze eindproef, met als doel het behalen van de graad van Bachelor in de orthopedagogie. Dit eindwerk gaat over onze variant op Multi-sensory storytelling.

Dit eindwerk zou niet volledig geslaagd zijn indien we geen hulp en steun hadden gekregen. Vele mensen hebben bijgedragen tot het realiseren van dit eindwerk. Bij deze willen we hen dan ook een woordje van dank betuigen.

Allereerst willen we onze promotor, Winfried De Schepper bedanken. Bij hem konden we steeds terecht met onze vele praktische en inhoudelijke vragen. Door zijn kritische kijk, zorgde hij voor de diepgang in dit eindwerk.

Daarnaast wensen we onze projectleider, Ingrid Haverbeke, en ook Marie-Jeanne Luchtens en Nele De Winde te danken. Zij hebben ons het voorbije academiejaar met raad en daad bijgestaan. Hun blijvende motivatie en enthousiasme werkte aanstekelijk en betekende een enorme steun voor ons.

Ook gaat onze appreciatie uit naar de bewoners van leefgroep Morgenster en leefgroep Wilgenroosje uit het MPI Sint-Vincentius. Zonder hun gewaardeerde medewerking zou dit eindproduct immers heel wat minder aantrekkelijk zijn. Verder willen we de begeleiding van beide leefgroepen en iedereen van het MPI Sint-Vincentius bedanken, die op de een of andere manier betrokken was bij de vormgeving van dit eindwerk.

Tenslotte willen we onze ouders, familie, vrienden en partners bedanken. We konden tijdens deze drukke periode steeds bij hen terecht voor broodnodige steun, liefde, een luisterend oor en belangstelling voor datgene waar wij het voorbije academiejaar zo intensief mee bezig waren.

Dank je wel, jullie zorgden voor een positieve bijdrage aan deze eindproef!

Samenvatting	2
Woord vooraf	3
Inhoudstafel	4
1 Algemene Inleiding	6
2 Theoretisch luik	8
Hoofdstuk 1: Personen met een ernstig tot diep verstandelijke beperking	8
1.1 Inleiding	8
1.2 Voorstelling van de projectplaats	8
1.3 Definitie van een verstandelijke beperking	8
1.4 Doelgroepbeschrijving	9
1.4.1 Leefgroep Morgenster.....	9
1.4.2 Leefgroep Wilgenroosje	10
1.5 Cognitieve ontwikkeling	10
1.5.1 De theorie van Piaget.....	10
1.6 Kwaliteit van leven	12
1.6.1 Domeinen kwaliteit van leven voor leefgroep Wilgenroosje	12
1.6.2 Domeinen kwaliteit van leven voor leefgroep Morgenster	14
1.7 Besluit	15
Hoofdstuk 2: Multi-sensory storytelling (MSST).....	16
2.1 Inleiding	16
2.2 Ontstaan van Multi-sensory storytelling	16
2.3 Wat is Multi-sensory storytelling	16
2.4 De uitwerking van een MSST verhaal.....	17
2.5 Sensitive Stories.....	17
2.6 Het belang van verhalen.....	17
2.7 Onderzoek omtrent MSST	18
2.8 Besluit	19
Hoofdstuk 3: Sensomotorische stimulatie.....	20
3.1 Inleiding	20
3.2 Basale stimulatie	20
3.2.1 Omschrijving	20
3.2.1.1 Lichaamsgebonden ervaringen	21
3.2.1.2 Nabijheidszintuigelijke ervaringen	21
3.2.2 Doelgroep	22
3.2.3 Doelen.....	22
3.2.4 Voorwaarden.....	23
3.2.5 Meerwaarde	24
3.2.6 Verband met andere methodes.....	24
3.2.7 Besluit	24
3.3 Snoezelen	25
3.3.1 Omschrijving	25
3.3.2 Doelgroep	27
3.3.3 Doelen.....	27
3.3.4 Voorwaarden.....	27
3.3.5 Verband met andere methodes.....	28
3.3.6 Besluit	28
3.4 Belevingstheater.....	29
3.4.1 Inleiding.....	29
3.4.2 Omschrijving	29
3.4.3 Doelgroep	30
3.4.4 Doelen.....	30
3.4.5 Voorwaarden.....	30
3.4.6 Meerwaarde	30
3.4.7 Verband met andere methodes.....	31
3.4.8 Besluit	31
3.5 Besluit sensomotorische stimulatie.....	31

3 Praktisch luik	33
Hoofdstuk 1: Uitvoering: een variant op Multi-sensory storytelling	33
1.1 Onze variant	33
1.2 Eindproduct	33
1.2.1 Product leefgroep Morgenster	34
1.2.2 Product leefgroep Wilgenroosje	35
1.2.3 Affiches en folder	36
1.2.4 Activiteit	37
1.2.5 Fiches	37
1.2.6 Resultaat: Observaties bewoners	37
1.2.6.1 Observaties leefgroep Morgenster	38
1.2.6.2 Leefgroep Wilgenroosje	38
1.2.7 Resultaat zelfreflectie uitvoerders	39
1.2.7.1 Zelfreflectie Wendy	39
1.2.7.2 Zelfreflectie Vanessa	40
1.2.7.3 Analyse begeleidershouding	41
1.3 Projectdoelen	44
1.3.1 Voor de uitvoerders	44
1.3.2 Voor de bewoners	45
1.3.2.1 Leefgroep Morgenster	45
1.3.2.2 Leefgroep Wilgenroosje	46
1.3.3 Voor de begeleiding	47
4 Algemeen besluit	49
5 Literatuurlijst	50
6 Bijlagen	52

1 Algemene Inleiding

Deze eindproef met als titel een variant op Multi-sensory storytelling is een antwoord op de vraag vanuit het Medisch Pedagogisch Instituut Sint-Vincentius te Viane. Hun huidige projectvraag was: 'een zinvolle dagbesteding voor mensen met een ernstig tot diep verstandelijke beperking met eventueel bijkomende stoornissen'.

De vraag ontstond voornamelijk vanuit de ortho-agoge, uit observatie van de bewoners. Ook via een verkennend gesprek met de opvoeders werd duidelijk, dat er nood was aan een zinvolle dagbesteding. Dit werd bemoeilijkt doordat er veel tijd wordt besteed aan de zorg van de bewoners. Ze zijn afhankelijk van de begeleiding wat betreft hun noden en behoeften. De bewoners hebben in de loop van de dag veel lege momenten. Daarnaast heeft de begeleiding niet altijd inspiratie om deze momenten zinvol op te vullen. Het gevolg van dit probleem is dat sommige bewoners zich vervelen en zich mogelijk hierdoor zelfs verwonden (waarneming van de begeleiding).

In de voorziening zijn er reeds bestaande activiteiten zoals rolstoeldansen, massage, wandelen, tinkerbed, aromabad, snoezeltherapie, watertherapie, enz... aanwezig. De meeste activiteiten vinden plaats met een beurtsysteem, waardoor niet iedereen wekelijks aan bod kan komen.

Aangezien de huidige projectvraag te algemeen was, hebben we geopteerd om deze concreter te maken. De voorziening stelde ons de methodiek Multi-sensory storytelling voor. Dit leek hen een interessante methodiek om mee aan de slag te gaan. Er werd ons gevraagd om de variant op Multi-sensory storytelling toe te passen voor de hele voorziening, bestaande uit vijftien leefgroepen. Dit leek voor ons niet haalbaar, aangezien we daarvoor een duidelijk beeld dienden te verkrijgen van alle vijftien leefgroepen, wat teveel tijd in beslag zou nemen. We stelden voor om twee niveaus van verhalen uit te werken (actief/passief) en deze verhalen dan te richten op een actieve groep en een verzorgingsgroep. Er zijn in de voorziening immers algemeen genomen twee ontwikkelingsniveaus, waardoor ze onze variant later eventueel kunnen veralgemenen naar de volledige voorziening. Door deze afbakening krijgen we een beknoptere weergave van de doelgroep. Onze projectleider koos voor ons de twee leefgroepen uit, namelijk leefgroep Morgenster en Wilgenroosje. Ze koos deze, omdat ze er regelmatig zelf mee aan de slag gaat. Na opzoekingswerk omtrent de methodiek Multi-sensory storytelling, begrepen we dat we een variant nodig hadden om een antwoord op hun vraag te geven. De voorgestelde methodiek ontwikkeld verhalen voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen. Deze verhalen zijn gepersonaliseerd en worden aangeboden tijdens een individuele sessie met een begeleider.

Hierdoor werd de projectvraag geconcretiseerd via 'een variant op Multi-sensory storytelling'. We kregen toestemming van Anneleen Penne, coördinator van Multiplus om de term Multi-sensory storytelling te gebruiken. Multiplus is een expertisecentrum rond personen met een ernstige meervoudige beperking. Zij hebben een project lopen rond Multi-sensory storytelling.

De variant die wij hebben uitgewerkt, bestaat uit een groepsactiviteit. Het verhaal is niet louter gebaseerd op een ervaring maar is een fictief verhaal dat aanleunt bij de leefwereld van de doelgroep.

Deze eindproef is ingedeeld in een theoretisch gedeelte en een praktisch gedeelte. In het theoretische gedeelte, is er een uitgebreide beschrijving te vinden over de doelgroep, de gebruikte methodiek, en enkele andere methodes die we hebben gebruikt om onze variant op Multi- sensory storyteling vorm te geven. In het praktische gedeelte staat onze variant uitgelegd, de uitvoering, het doel ervan en de evaluatie.

Hoofdstuk 1: Personen met een ernstig tot diep verstandelijke beperking

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we het algemeen functioneren van de doelgroep personen met een ernstig tot diep verstandelijke beperking en eventueel bijkomende stoornissen. Dit hoofdstuk is noodzakelijk om een beeld te kunnen vormen van de doelgroep waarvoor we dit project uitwerken. Het is voor ons belangrijk om kennis te maken en vooraf goed geïnformeerd te zijn over deze doelgroep waarmee we aan de slag gaan. Op deze manier kunnen we hen optimaal tegemoet treden tijdens onze activiteit. Vervolgens willen we in onze voorstelling van de projectplaats beschrijven in welke setting ons hele project zal plaatsvinden. Tenslotte willen we aan de hand van de definitie, de doelgroepbeschrijving, hun cognitieve ontwikkeling en hun kwaliteit van leven onze kennis verruimen. Zo kunnen we een breder overzicht van de doelgroep verkrijgen.

1.2 Voorstelling van de projectplaats

Het medische pedagogische instituut Sint-Vincentius te Viane is een internaat en tehuis voor niet-werkenden. Het is een residentiële voorziening, die zich richt op personen met een ernstig tot diep verstandelijke beperking en eventueel bijkomende stoornissen. Kinderen vanaf twee jaar kunnen er terecht en kunnen er heel hun leven verblijven.

In de voorziening zijn er in totaal vijftien leefgroepen met ongeveer tien à twaalf bewoners. De leefgroepen worden voornamelijk samengesteld volgens verstandelijke en motorische mogelijkheden. Er wordt in mindere mate naar de biologische leeftijd van de bewoners gekeken. Momenteel schommelt de leeftijd in de voorziening tussen de vijf en zeventig jaar (Meersman, z.j.).

1.3 Definitie van een verstandelijke beperking

De American Association on Intellectual and Developmental Disabilities, met als afkorting AAIDD (en voorheen de AAMR) stelt de volgende definitie: "Intellectual disability is a disability characterized by significant limitations both in intellectual functioning and in adaptive behavior, which covers many everyday social and practical skills. This disability originates before the age of 18" (AAIDD, 2011).

Vanuit deze definitie kunnen we afleiden dat een verstandelijke beperking steeds ontstaat binnen een bepaalde context, waarbij er beperkingen zijn op het intellectueel functioneren en beperkingen in het adaptief gedrag. De intellectuele vaardigheden zijn nodig voor het oplossen van problemen, het leren vanuit ervaringen,... De vaardigheden vanuit het adaptief gedrag zijn nodig om zich te kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden. Dit zijn alledaagse sociale en praktische vaardigheden. De beperking ontstaat voor de leeftijd van achttien jaar.

1.4 Doelgroepbeschrijving

In de literatuur (Broekaert & Van Hove, 2000, 2005) wordt er regelmatig verwezen naar vier subgroepen: mensen met een lichte, matige, ernstige of diepe verstandelijke beperking. Aangezien ons project voornamelijk gericht is op personen met een ernstige of diep verstandelijke beperking zullen wij meer aandacht besteden aan deze groepen.

Mensen met een diep verstandelijke beperking ontwikkelen de grote achterstand al vrij vroeg en op verschillende ontwikkelingsvlakken. Frölich¹ legt de bovengrens van het ontwikkelingspsychologisch niveau op vier maanden. Er wordt vaak gewezen naar de gelijkenissen tussen mensen met een diep verstandelijke beperking en mensen met een meervoudige beperking omdat velen van hen bijkomende stoornissen hebben. Hun IQ-score ligt niet hoger dan 20. Velen van hen kunnen epilepsie en andere problemen (zoals automutilatie) ontwikkelen. De bewoners van leefgroep Wilgenroosje sluiten nauw aan bij deze groep.

Broekaert en Van Hove (2000) stellen dat bij het non verbale, het detail steeds meer betekenis krijgt in het werken met personen met een ernstige of diepe verstandelijke beperking. Het non-verbale wordt namelijk als alternatieve communicatie gezien voor het verbale. Hierin is ook te vinden dat alles draait om het alledaagse en de kleine zaken. Er moet aandacht zijn voor de relatie met deze cliënten. Niet enkel de verzorging dient uitgevoerd te worden. Hierbij zijn methodieken als basale stimulatie en snoezelen zeker interessant omdat het de mensen prikkelt op een andere manier en je werkt aan het vormen of onderhouden van de relatie met de cliënten. Ons project Multi-sensory storytelling is een nieuwe methodiek hiervoor die nog volop in ontwikkeling is.

Wij richten onze activiteit naar leefgroep Morgenster en leefgroep Wilgenroosje.

1.4.1 Leefgroep Morgenster

Leefgroep Morgenster is een leefgroep met twaalf vrouwen van twintig tot veertig jaar met een verstandelijke leeftijd die zich situeert tussen twee en zes jaar. Ze hebben een beperkte zelfredzaamheid en een beperkt taalgebruik (1-2-3 woordzinnen), dat zich situeert rond de leeftijd van een kind van vijf à zes jaar. Ze zijn wel mobiel. Ook kunnen deze bewoners hun wensen beperkt duidelijk maken (bv. honger!). In de leefgroep zijn er twee bewoners die niet zo goed horen (tijdens de activiteit kan men hen, als oplossing, extra lichamelijk prikkelen of gebruikmaken van gebaren tijdens het verhaal). Sommige bewoners gebruiken SMOG².

Het is belangrijk dat men in deze leefgroep rekening houdt met de levenservaring van deze bewoners. Soms zijn er bepaalde woorden die ze geleerd hebben doorheen hun leven en die ze regelmatig gebruiken. Dit kunnen moeilijke woorden zijn die een kind van vijf of zes jaar niet gebruikt.

---

¹ Prof. Andreas Frölich is de grondlegger van basale stimulatie.

² Spreken met ondersteuning van gebaren.

De bewoners van leefgroep Morgenster zullen tijdens het verhaal het verband kunnen leggen tussen de persoon en de figuur (bv. persoon die verkleed is in een kat). Je kan hen tijdens het verhaal vragen stellen die reacties zullen uitlokken (bv. wie is er hier bang van donder en bliksem?). Tijdens het verhaal kunnen er ook spontane reacties bij hen ontstaan zoals: 'Oei, wat gaat er nu gebeuren?'

1.4.2 Leefgroep Wilgenroosje

Leefgroep Wilgenroosje is een leefgroep van tien personen, jongens, een man en vrouwen met een werkelijke leeftijd van zes tot vijfenzeventig jaar. Deze leefgroep bestaat uit een overwegend jonge populatie (twee personen boven de vijftig jaar) die geen woordelijke taal gebruiken. Sommigen bewoners kunnen wel geluiden maken. Hun verstandelijke leeftijd ligt lager dan één maand. In deze leefgroep is het vooral belangrijk om te observeren wat hen boeit. Muziek en dieren zijn onderwerpen die aansluiten bij hun belevingswereld. We zullen deze dan ook integreren in ons verhaal. Met sommige bewoners is oogcontact mogelijk. Sommige bewoners hebben de mogelijkheid om naar een voorwerp toe te reiken of ze zullen het voorwerp met hun ogen meevolgen.

Bij Leefgroep Wilgenroosje is er een mogelijkheid om, tijdens het verhaal, basale prikkels aan te bieden (bv.: via de huid kunnen de cliënten prikkels ervaren). Men kan op zoek gaan naar prikkels die sinds de zwangerschap of geboorte kunnen waargenomen worden. Het voorwerp aanbieden of het voorwerp aan de persoon laten voelen is een vorm van contact tussen jou en de bewoner. Het verhaal is een leidraad voor de begeleiders om gepaste prikkels aan de bewoners aan te bieden. Het gebruik van woordelijke taal kan het brabbelen en geluidjes maken bij de bewoners stimuleren. De inhoud van het verhaal is van minder belang voor deze bewoners.

Enkele vaak voorkomende problemen bij personen met een verstandelijke beperking zijn epilepsie, autisme, auditieve beperking, fysieke beperking,...

1.5 Cognitieve ontwikkeling

In ons eindwerk zullen we de cognitieve ontwikkeling bij personen met een verstandelijke beperking bespreken. De reden hiervoor is dat we in ons eindproduct rekening willen houden met de cognitieve mogelijkheden van de bewoners van het MPI Sint-Vincentius. Specifiek wil dit zeggen dat we rekening zullen houden met de leef- en belevingswereld van deze bewoners. Daarnaast zullen we de taal die we in het verhaal zullen hanteren zoveel mogelijk aanpassen aan de cognitieve vermogens van de bewoner (bv. eenvoudige taal, geen samengestelde zinnen, korte zinnen, zoveel mogelijk in de tegenwoordige tijd: het hier en nu,...).

1.5.1 De theorie van Piaget

We hebben gekozen voor de theorie van Piaget, aangezien deze nog steeds actueel is. Jean Piaget³ beschreef cognitieve ontwikkeling als een volledig vaststaand biologisch fenomeen. Hij maakte hierbij een onderscheid tussen de volgende vier

---

³ Zwitsers psycholoog die de cognitieve psychologische ontwikkeling van kinderen bestudeerde

fasen: sensomotorische fase, pre- operationele fase, concreet operationele fase en formeel operationele fase.

Zowel mensen met als zonder een verstandelijke beperking doorlopen dezelfde fasen in hun ontwikkeling. Bij mensen met een verstandelijke beperking duren deze echter langer en stopt de ontwikkeling eerder. Personen met een verstandelijke beperking kan men onderverdelen in verschillende classificaties. Relevante voorbeelden hiervan zijn:

- Mensen met een diep tot zeer ernstige verstandelijke beperking. Deze hebben een IQ lager dan 20/25, een ontwikkelingsleeftijd lager dan 1,6 à 2 jaar en bevinden zich, volgens Piaget, in de senso-motorische fase.⁴
  - o Kenmerken:
    - De persoon beschikt nog niet over woorden.
    - De persoon wordt zich langzamerhand bewust van de gevolgen van zijn handelingen.
    - Reflexmatige bewegingen worden omgezet in doelbewuste gedragingen. Dit noemt Piaget 'de kringreactie'. Deze reacties leiden door hun herhalend karakter tot handelingsschema's die zich uitbreiden en bruikbaar worden in verschillende situaties.
    - Tot slot ontdekt de persoon dat dingen en personen blijven bestaan, ook als hij/zij ze op een bepaald moment niet meer kan zien of horen. Er ontstaat objectpermanentie.
(Maes, 2008)

- Mensen met een ernstig verstandelijke beperking. Deze hebben een IQ van 20/25 tot 35/40, een ontwikkelingsleeftijd van 1,6 tot 4 jaar en bevinden zich, volgens Piaget, in de pre-operationele fase.⁵
  - o Kenmerken
    - De persoon begint zaken en personen te benoemen. Hiervoor gebruikt hij/zij niet enkel woorden, maar ook gebaren en symbolen.
    - Imitatie en symbolische handelingen krijgen een belangrijke functie.
    - De representatie van de werkelijkheid valt nog samen met concrete handelingen. De persoon kan nog niet reflecteren en kan nog geen denkhandelingen verrichten.
    - Volgens Piaget denken de personen in deze fase op een egocentrische manier. De persoon mist het vermogen om zich in de situatie van iets of iemand te plaatsen.
    - Er is nog geen conservatiebegrip aanwezig.⁶
    - De persoon heeft moeite met taken waarbij verschillende eigenschappen van voorwerpen een rol spelen.
(Maes, 2008)

---

⁴ Voorbeeld: bewoners uit leefgroep Wilgenroosje

⁵ Voorbeeld: bewoners uit leefgroep Morgenster

⁶ De persoon heeft zichtbare objecten nodig om logisch te kunnen redeneren.

1.6 Kwaliteit van leven

“Kwaliteit van leven betekent dat iedereen zijn behoeften zelf kan vormen en zelf inhoud kan geven aan zijn leven. Dit gebeurt, voor zover mogelijk, onder gewone leefomstandigheden en volgens leefpatronen zoals die toegankelijk zijn voor alle burgers zodanig dat hij tevreden is met het leven dat hij/zij leidt” (Van Genneep, 1997).

Als basis voor dit hoofdstuk hebben we gekozen voor het boek: “werken met ontwikkelingsleeftijden” (Vugts- de Groot, 2009). Dit boek leert ons namelijk kennismaken met het ‘niveau denken’. Dit denkkader helpt ons om ons functioneren als begeleider af te stemmen op de mogelijkheden en onmogelijkheden van de cliënt. Het niveau denken sluit aan bij de kwaliteit van leven. Daarnaast biedt het boek ons handvatten om op een respectvolle wijze aan te sluiten bij de ontwikkelingsleeftijd van de cliënt met een verstandelijke beperking.

1.6.1 Domeinen kwaliteit van leven voor leefgroep Wilgenroosje

In de ontwikkeling van 0 tot 12 maanden wordt de beleving van een persoon hoofdzakelijk bepaald door wat hij/zij voelt, ruikt, ziet en hoort. Het eigen lichaam is met andere woorden het centrum van de ervaring. Deze personen hebben behoefte aan zintuigelijke prikkels, opdat de verdere ontwikkeling van hun zintuigen gestimuleerd wordt (Vugts- de Groot, 2009).

Domein 1: emotioneel welbevinden

Het emotioneel welbevinden wordt voor personen die functioneren op het niveau van 0 tot 1 jaar grotendeels bepaald door het lichamelijk welbevinden (namelijk lust en onlust). Het lichaam blijft het centrum van hun belevingswereld. In de omgang is het dus van belang er rekening mee te houden dat het lichamelijk welbevinden, het volledige welbevinden bepaalt. Het gevoel van emotioneel welbevinden wordt bepaald door de mate waarin een persoon een gevoel van basisveiligheid en vertrouwen ervaart. De gehechtheidstheorie van Bowlby zegt dat de ervaring dat verzorgers voorspelbaar en beschikbaar zijn, je kan helpen je behoeften in te schatten en te vervullen. Hierdoor kan er namelijk een gevoel van basisveiligheid bij hele jonge kinderen tot stand komen. Net als jonge kinderen zijn personen met een verstandelijke beperking geheel afhankelijk van de zorg van anderen. De persoon met een verstandelijke beperking goed begrijpen is van belang voor zijn/haar emotioneel welbevinden. Wanneer je als begeleider kalm en rustig bent, breng je dit over op de cliënt (Vugts- de Groot, 2009).

Domein 2: interpersoonlijke relaties

Net als ieder ander, hebben ook personen met een verstandelijke handicap de behoefte aan intimiteit. Het enige verschil is dat ze een minder uitgebreid scala van mogelijkheden hebben om dat te ervaren of tot stand te brengen. Hun contact met anderen wordt hoofdzakelijk door middel van hun nabijheidszintuigen ervaren. Voor het in stand brengen van intimiteit en genegenheid, zijn echter lichamelijk contact en aanraking heel bepalend. Als opvoeder is het van belang te erkennen dat volwassenen op dit belevingsniveau op deze manier contact en genegenheid beleven.

Ook voor mensen met een verstandelijke beperking maakt het uit wie en op welke manier men hen aanraakt. Verder is het belangrijk te weten dat veel mensen op dit

niveau problemen hebben met het verwerken van allerlei prikkels. Om die reden kunnen ze overgevoelig zijn voor bepaalde geluiden, geuren of dus voor bepaalde aanrakingen. Voor personen met problemen in prikkelverwerking kan bijvoorbeeld een liefdevolle streling op de hand een akelig gevoel oproepen. Als begeleider is het van groot belang om de signalen te kunnen lezen en zo te weten komen wat de persoon aangenaam of vervelend vindt (Vugts- de Groot, 2009).

Domein 3: persoonlijke ontplooiing

Bij mensen met een verstandelijke beperking is hun lichaam het centrum van hun beleving. Bijgevolg is alles wat ze ervaren datgene wat ze op een bepaald moment aan den lijve ondervinden. Veel personen op dit belevingsniveau vullen een 'leeg' moment zelf in door bijvoorbeeld te rumineren (doorgeslikt eten opnieuw ophalen) of stereotype bewegingen te maken. Op het moment dat ze dit doen, zijn ze aan het ervaren. Voor iedere persoon is de behoefte aan ervaringen heel basaal. Voor mensen met een verstandelijke beperking is zinvolle dagbesteding met geschikte activiteiten dus net zo belangrijk als voor ieder andere persoon. Net zoals bij iedereen is het belangrijk om de mogelijkheden en interesses van de cliënt te observeren.

Cliënten hebben vaak een voorkeur voor bekende en vertrouwde prikkels. Door aan te sluiten bij het bekende, en daar heel discreet kleine variaties in aan te brengen, kan iemands horizon verruimd worden en kan een ruimer gamma aan ervaringen geboden worden (Vugts- de Groot, 2009).

Domein 4: lichamelijk welbevinden

Bij mensen die functioneren op een ontwikkelingsleeftijd van 0-1 jaar, wordt er meestal meer vastgesteld dan 'enkel' een verstandelijke beperking. Het grootste gedeelte van deze mensen heeft bijvoorbeeld visuele of auditieve beperkingen, epilepsie en/of beperkingen in de motoriek (spasmen, verlammingen). Voor deze mensen geldt dat hun belevingswereld, nog veel meer dan bij iemand anders, bepaald wordt door lichamelijke sensaties. Het is dus belangrijk als opvoeder dat je je bewust bent van de lichamelijke gesteldheid van de cliënten (bv. dat je weet wat het effect hiervan is op hun welbevinden). Iedereen weet graag waar hij/zij aan toe is. Men wil controle houden over de situatie, zeker wanneer er aan je lichaam wordt geprutst. Dingen die je helemaal overkomen/overspoelen, kunnen een angstig of vervelend gevoel oproepen. Als begeleider kunnen we hen bijvoorbeeld vertellen wat we allemaal bij de persoon gaan doen. Dit kan bij hen een geruststellend gevoel oproepen, ook al begrijpen ze geen taal. Voorspelbaarheid is dus noodzakelijk (Vugts- de Groot, 2009).

Domein 5: zelfbepaling

Iedereen heeft wel ergens een voorkeur voor. Je hoeft zelfs niet te kiezen om te kunnen bepalen. 'Ze kunnen toch niet kiezen' is een vaak voorkomende gedachte over personen met een verstandelijke beperking. Juist omdat deze mensen weinig middelen hebben om hun mening te geven of hun voorkeur te laten blijken moeten we ervoor zorgen dat hier voortdurend rekening mee gehouden wordt.

Ook bij de cliënten van MPI Sint-Vincentius moeten we ervan uitgaan dat er sprake is van voorkeuren en afkeuren, ook al kunnen ze dat niet expliciet tonen. Bij het uitvoeren

van ons eindproduct, dienen we dan ook zoveel mogelijk met deze voor- en/of afkeuren rekening te houden. (Vugts- de Groot, 2009)

1.6.2 Domeinen kwaliteit van leven voor leefgroep Morgenster

Domein 1: emotioneel welbevinden

Mensen met een verstandelijke beperking zijn erg beïnvloedbaar. Als begeleider mag je dus nooit 'grenzen' aanbieden om machtsverhoudingen te benadrukken, maar wel om hen dingen te leren of om hen veiligheid en geborgenheid te schenken. Door het aanbieden van grenzen kan je de cliënt zoveel mogelijk controle laten ervaren. Mensen met een verstandelijke beperking die zich situeren op dit ontwikkelingsniveau, hebben de nabijheid van een vertrouwde en/of bekende persoon heel erg nodig. Het stimuleert namelijk zowel hun emotioneel welbevinden als hun gevoel van veiligheid. Tijdens ons verhaal zorgen we ervoor dat de begeleiding in de buurt aanwezig is zodat de bewoners beroep op hen kunnen doen indien nodig. (Vugts- de Groot, 2009)

Domein 2: interpersoonlijke relaties

Personen die functioneren op dit ontwikkelingsniveau maken contact vanuit hun eigen perspectief. Ze zijn nog egocentrisch. Dat wil zeggen dat ze zich dus niet kunnen verplaatsen in de beleving van de ander, waardoor ze ondersteuning nodig hebben bij de sociale contacten (bv. in de omgang met medecliënten). De taal is in deze fase nog beperkt. Bijgevolg halen cliënten hun informatie niet alleen uit het gesproken woord, maar ook uit de gehele context. Lichaamstaal en intonatie zijn even belangrijk als het verbale. Het gebeurt dat cliënten verward geraken als een begeleider iets anders uitstraalt dan dat hij/zij zegt. Omgekeerd kunnen gebaren en mimiek ook ondersteuning bieden om de boodschap over te brengen. Communicatie dient zoveel mogelijk te gaan over het hier en nu. (Vugts- de Groot, 2009)

Domein 3: persoonlijke ontplooiing

Ook binnen de context van persoonlijke ontwikkeling is de behoefte aan nabijheid belangrijk. Personen met een verstandelijke beperking hebben, nog meer dan iemand anders, de gelegenheid nodig om succeservaringen te grijpen. Zo hebben ze ruimte nodig om te ervaren dat ze waardevolle individuen zijn met overvloedige competenties. Dit dient steeds te gebeuren op een veilige afstand van de vertrouwde andere. Er dient gestreefd te worden naar een balans tussen afstand en nabijheid. Teveel nabijheid en betutteling zorgt ervoor dat mensen klein blijven, te veel afstand en verantwoordelijkheid geeft mensen dan weer het gevoel dat ze klein zijn en niets kunnen. Toch hebben ze een vertrouwenspersoon nodig om te kunnen tonen waar ze allemaal toe in staat zijn. (Vugts- de Groot, 2009)

Domein 4: lichamelijk welbevinden

Hoewel cliënten in deze fase al iets meer taal tot hun beschikking kunnen hebben, zal er nog steeds veel aandacht moeten zijn voor de lichamelijke verzorging en het lichamelijk welbevinden. Mensen in deze fase hebben veel structuur nodig. De reden hiervoor is dat ze de dingen, die ze zien en meemaken, nog niet in hun onderlinge samenhang begrijpen.

Daarnaast is ook een zekere voorspelbaarheid zeer belangrijk. Dit zorgt er immers voor dat de persoon controle ervaart over zijn situatie. Het geeft mensen een houvast, een kapstok in situaties die ze op een andere manier niet kunnen overzien. Dingen zullen namelijk minder bedreigend overkomen, wanneer je grip hebt op je situatie. (Vugts- de Groot, 2009)

Domein 5: zelfbepaling

Controle en zelfbepaling zijn altijd centrale waarden in de ondersteuning van mensen met een verstandelijke beperking. Deze geven houvast en duidelijkheid, wat hard nodig is in deze fase. (Vugts- de Groot, 2009)

1.7 Besluit

Voor leefgroep Wilgenroosje houden we in ons achterhoofd dat hun lichaam het centrum is van hun beleving. We proberen hen tijdens ons verhaal dan ook zoveel mogelijk lichamelijke prikkels aan te bieden. We proberen gedurende het verhaal de cliënten te observeren, zodat we te weten komen welk voorwerp/handeling een bewoner aangenaam of minder aangenaam vindt, zodat we hierop verder kunnen inspelen. We vinden het belangrijk dat de cliënt tijdens het verhaal controle kan houden over zijn eigen situatie. Om een angstig of vervelend gevoel uit onwetendheid bij de bewoners van de leefgroep te vermijden, kunnen we hen (vooraf) vertellen wat we allemaal bij deze persoon gaan doen. Ook al begrijpen ze geen taal, toch zou dit bij hen een geruststellend gevoel kunnen oproepen. Tijdens het verhaal proberen we zoveel mogelijk rust en kalmte uit te stralen, aangezien we dit op de cliënten willen overbrengen. Ook bij de cliënten van MPI Sint-Vincentius moeten we ervan uitgaan dat er sprake is van voorkeuren en afkeuren, ook al kunnen ze dat niet expliciet tonen. Bij het uitvoeren van ons eindproduct, dienen we dan ook zoveel mogelijk met hun voor- en/of afkeuren rekening te houden.

Op gebied van emotioneel welbevinden bij leefgroep Morgenster vinden we het belangrijk om de begeleiding te laten deelnemen aan onze activiteit. Dit zou bij de bewoners voor een veilig gevoel kunnen zorgen.

Op gebied van interpersoonlijke relaties houden we in ons achterhoofd dat lichaamstaal en intonatie even belangrijk zijn als het verbale voor deze doelgroep. We zullen er dan ook rekening mee houden, dat wat we zeggen overeenstemt met wat we uit stralen. Gebaren en mimiek die we gebruiken tijdens ons verhaal, kunnen als ondersteuning bieden om het verbale over te brengen. We zorgen dat in ons eindproduct voldoende voorspelbaarheid en structuur aanwezig is voor de bewoners. De situatie zal dan minder bedreigend overkomen, waardoor ze de controle over hun eigen situatie blijven behouden.

Hoofdstuk 2: Multi-sensory storytelling (MSST)

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk schetsen we de methodiek Multi-sensory storytelling⁷. Deze methodiek biedt ons een leidraad om onze variant op MSST te ontwikkelen. We beschrijven in dit hoofdstuk het ontstaan van de methodiek, de inhoud ervan, de uitwerking van een verhaal, de onderzoeken naar de effecten van deze methodiek en het belang van dergelijke verhalen voor de doelgroep personen met een verstandelijke beperking. Onze variant komt later in dit eindwerk uitgebreid aan bod.

2.2 Ontstaan van Multi-sensory storytelling

De methodiek MSST werd ontwikkeld door Pamis⁸. Dit is een vrijwilligersorganisatie in Schotland die verbonden is aan de universiteit van Dundee, die samenwerkt met mensen met een ernstige verstandelijke (meervoudige) beperking, hun ouders en hun verzorgers. Ze haalden hun inspiratie vanuit de benadering van de Bag Books van Chris Fuller (Pamis, 2010). Deze Bag Books (Bag Books, 2010) zijn ontstaan toen Chris Fuller les gaf aan personen met een meervoudige beperking. Ze vertelde een verhaal en maakte hierbij gebruik van voorwerpen. Door de positieve reacties in haar les, besloot ze het idee uit te werken wat nu bekend staat als Bag Books. De fantasieverhalen zijn multi-sensorieel en worden voorgelezen in groep (Jonckheere, 2008). Pamis gaf hun verhalen de naam 'multi-sensory' omdat dit de essentie weergeeft van de activiteit. De organisatie wil het verhaal zo veel mogelijk op maat van de persoon maken, zodat zij de aangeboden prikkels kunnen ervaren. Hierbij houden ze rekening met de inhoud van het verhaal, aangezien het verhaal dient aan te sluiten bij de belevingswereld van de persoon en gepersonaliseerd is. Het gaat hierbij niet om een fantasieverhaal. Ook de vorm en de presentatie wordt aangepast aan de persoon (Multiplus, 2008).

Multiplus, een expertisecentrum rond personen met ernstige meervoudige beperkingen, wou deze methodiek toepassen in Vlaanderen. Hun motivatie is dat ze deze methodiek willen bekend maken bij begeleiders. Het gaat immers om een zinvolle activiteit voor personen met ernstige meervoudige beperkingen en het is een recente methodiek waarover nog niet veel onderzoeksgegevens beschikbaar zijn. Hierdoor willen ze ervaren wat de effecten zijn op de cliënt en wat de voorwaarden zijn voor het bereiken van deze effecten (Multiplus, 2010).

Ook in Nederland wordt gewerkt met deze methodiek. Hier werd de term multi-sensory story telling veranderd naar een Nederlandse naam, namelijk Voorlezen-plus (Wikkerman & Boer, 2009).

2.3 Wat is Multi-sensory storytelling

Multi-sensory storytelling verhalen zijn gepersonaliseerde verhalen die gaan over de persoon. Deze verhalen worden meestal geschreven door ouders en begeleiders en is

---

⁷ Om het lezen van dit eindwerk vlotter te laten verlopen zullen we de term Multi-sensory storytelling verder in deze tekst afkorten als MSST.

⁸ Pamis staat voor Promoting a more inclusive society.

gebaseerd op ervaringen of gaan over een gebeurtenis in de nabije toekomst. Tijdens het verhaal worden verschillende zintuiglijke prikkels aangeboden, die zo goed mogelijk op maat van de persoon zijn aangepast. De verhalen hebben verschillende doeleinden. Zo is het de bedoeling dat de mensen ervan genieten en dat ze er plezier aan beleven. Daarnaast kan men via het verhaal de taal stimuleren, de aandacht leren richten naar het verhaal en kan de begeleiding het verhaal gebruiken als een vorm van interactie met de cliënt. De personen die het verhaal horen, kunnen het herkennen, mogelijk verstaan en eruit leren. Door het aanbieden van prikkels kunnen hun motorische vaardigheden gestimuleerd worden. Hiervoor kan de begeleiding de cliënt bijvoorbeeld naar een voorwerp laten reiken, wijzen en/of voelen (Jonckheere, 2008).

2.4 De uitwerking van een MSST verhaal

Allereerst moet de maker van het verhaal een onderwerp vinden dat aanleunt bij de interesses van de cliënt of dat over een reële gebeurtenis gaat waarbij de cliënt bij betrokken is (of was). Vervolgens kan hij met gebruik van korte, enkelvoudige zinnen een verhaal schrijven. Dit verhaal dient zowel aan de leeftijd als aan de verstandelijke en sensomotorische mogelijkheden van de cliënt aangepast te zijn. Zo mag de taal voor volwassenen niet te kinderachtig zijn. Voor het aanbieden van de prikkels dienen er voldoende voorwerpen beschikbaar te zijn. Deze voorwerpen horen bij enkele belangrijke aspecten van het verhaal. Bij MSST worden de voorwerpen vaak op een witte plaat bevestigd, zodat de cliënt het voorwerp kan waarnemen op een neutrale achtergrond. Het verhaal en de voorwerpen worden in een herkenbare doos bewaard. Bij Pamis is dit een bruine doos (dit doet denken aan de kaft van een boek) en bij Multiplus wordt gebruik gemaakt van een rode doos. Bij het brengen van het verhaal zorg je voor een duidelijk begin en einde. Dit zorgt voor herkenbaarheid. De verteller moet het verhaal goed kennen en de voorwerpen die hij nodig heeft, liggen best zo dicht mogelijk bij hem/haar in de buurt. Het verhaal mag niet te snel worden verteld en de zinnen mogen veelvuldig herhaald worden (De Sterke, Lyben, Sente & Wijns, 2010).

2.5 Sensitive Stories

Pamis ontwikkelde ook een project 'sensitive stories'. Deze gevoelige verhalen worden op dezelfde manier opgemaakt en voorgesteld als de Multi-sensory storytelling verhalen. Met dit verschil dat de keuze van het onderwerp over gevoelige thema's gaat. Deze manier van werken wordt gebruikt om de thema's te verduidelijken bij personen met ernstige meervoudige beperkingen. De thema's gaan over gebeurtenissen als seksualiteit, overlijden en andere 'moeilijke' onderwerpen. Wat als moeilijk wordt benoemd, wordt door de ouders of begeleiders gekozen (Pamis, 2010).

2.6 Het belang van verhalen

Het nut van het vertellen van verhalen kan gezocht worden in de cultuuroverdracht aan de jongere generatie. Daarnaast kan het vertellen van verhalen het concentratievermogen vergroten, het denken, de taal en communicatie stimuleren en verbeteren. Ook op socio-emotioneel vlak kan verhalen vertellen helpen, omdat de cliënt zo kan leren zich in te leven in de gevoelens van anderen (Jonckheere, 2008; Multiplus, 2008).

Multi-sensory storytelling gaat om het vertellen van verhalen. Men kan hierbij de vraag stellen of het zin heeft om verhalen te vertellen aan mensen met een ernstige of diep verstandelijke beperking. Als tegenargument kan er namelijk gesteld worden, dat mensen met een diep verstandelijke beperking zoals bijvoorbeeld leefgroep Wilgenroosje toch niet begrijpen wat er verteld wordt.

Jonckheere (2008) verwijst naar een vergelijking dat Park (1989) maakt. Deze stelt dat het voorlezen van verhalen dezelfde betekenis kan hebben dan het luisteren naar muziek. Wat er gezongen wordt, begrijpen we niet altijd omdat het in een andere taal gebeurt, maar toch kunnen we er een betekenis aan geven. Volgens Multiplus (2008) is het aanvoelen van het verhaal, de sfeer en de emoties die naar boven komen belangrijker dan het (volledig) begrijpen van het verhaal. Dit is een uitgangspunt van Multi-sensory storytelling. Het vertellen van verhalen is zinvol voor mensen met ernstige beperkingen. Zelfs als het voor hen onmogelijk is te lezen, te schrijven en te spreken en zelfs wanneer zij weinig begrijpen van wat wij in het dagelijkse leven vertellen.

Multiplus (2008) vermeldt dat het aanbod voor mensen met een ernstige (meervoudige) beperking beperkt is. Er zijn onvoldoende middelen, personeel, maar vaak is er weinig tijd over voor het uitdenken en uitwerken van nieuwe activiteiten. Ook is er niet altijd inspiratie bij de begeleiders. Veel tijd kruipt in de verzorging van de personen die verblijven in een leefgroep. MSST zou hierdoor een antwoord kunnen zijn op de vraag naar zinvolle dagbesteding.

2.7 Onderzoek omtrent MSST

Zowel Pamis als Multiplus hebben kleinschalige onderzoeken gedaan naar de effecten van MSST. Pamis onderzocht de effecten van de methodiek en de tevredenheid over MSST bij de uitvoerders. Het onderzoek van Multiplus richtte zich enerzijds op de methodiek en er eventueel verbeterd kon worden. Anderzijds onderzochten ze wat de effecten waren van de methodiek op het welbevinden en de betrokkenheid van de cliënten. Ze onderzochten of er zaken verbeterd dienen te worden in de methodiek (Multiplus, 2008; Pamis, 2010). De uitgebreide besprekingen van beide onderzoeken gaan we hier niet vermelden, aangezien dit voor ons minder van belang lijkt. Wel willen we rekening houden met de verbeteringen en vooral de methodiek leren gebruiken. Wij willen ook nagaan hoe effectief de methodiek is bij de personen bij wie we het gaan uitvoeren.

Wat we wel willen weergeven zijn de effecten die Pamis heeft ondervonden, aangezien er verschillende effecten zijn die wij ook graag zouden bereiken met ons eindwerkproject. Ten eerste merkten zij het beleven van plezier op bij de cliënten. Het verhaal is dan ook zo goed mogelijk op maat gemaakt van de cliënt. Zowel wat de inhoud als de prikkels betreft. Daarnaast zou het thema kunnen aansluiten bij de interesses van de personen en kunnen de cliënten er plezier aan beleven aan de aandacht van de één op één activiteit. Dit zal bij ons project niet van toepassing zijn, aangezien wij MSST voor een leefgroep willen uitwerken. Wat er nog werd waargenomen, is dat er herkenbaarheid optreedt na herhaling en dat er mogelijk een positieve invloed is op de taal- en de cognitieve ontwikkeling. De prikkels kunnen ook nieuw zijn, waardoor ze nieuwe ervaringen opdoen. Als het verhaal de cliënt

aanspreekt, kan dit de concentratie vergroten en doordat de persoon voorwerpen wil voelen of wil vastnemen, worden de motorische vaardigheden gestimuleerd. Deze effecten worden besproken in de handleiding van Multiplus (2008).

2.8 Besluit

Door ons te verdiepen in het ontstaan van deze methodiek, hebben we hierover een beter beeld kunnen ontwikkelen. Zo hebben we de verschillen leren kennen tussen MSST in verschillende landen, wat ervoor kan zorgen dat we het op onze eigen manier kunnen omzetten in de praktijk. Ook leren we vanuit dit hoofdstuk waaraan we aandacht moeten besteden bij het schrijven van een MSST verhaal. Ook voelden wij de drang om op zoek te gaan naar het belang van het lezen van verhalen aan mensen met een ernstig of diep verstandelijke beperking. Wij willen met het antwoord, dat we hierop gevonden hebben, duidelijk maken dat het wel degelijk zin heeft om verhalen te vertellen. Dit hoofdstuk zorgt voor onze basis bij het uitwerken van onze variant. De effecten die ze hebben bereikt bij hun onderzoeken zijn deze die wij ook willen ervaren, maar dan voor een hele leefgroep. Hoe we dit hebben aangepakt is verderop in deze eindproef te lezen.

Hoofdstuk 3: Sensomotorische stimulatie

3.1 Inleiding

Voor mensen met een verstandelijke beperking is de wereld niet zo gemakkelijk te begrijpen. Er komt overvloedige informatie op hen af, waarop ze moeilijk kunnen reageren. De kans bestaat dat ze om die reden driftig, onrustig of angstig worden of zich juist terugtrekken en helemaal niet meer lijken te reageren.

Doordat het voor hen zo moeilijk is om op hun omgeving te reageren, is het heel belangrijk om door middel van doelbewuste activiteiten een reactie uit te lokken. Zo kunnen er zich mogelijkheden ontwikkelen om informatie op te nemen en contact te maken met de wereld. Door te kijken, te luisteren, te ruiken, te voelen en te bewegen ontdekt een persoon met een verstandelijke beperking zichzelf en zijn wereld.

Sensomotorische stimulatie is een concept dat gebruikt wordt bij personen met een verstandelijke beperking. Het betekent het stimuleren van de motoriek (vermogen om te bewegen) en sensoriek (het opdoen van zintuigelijke prikkels zoals zien, horen, voelen, smaken en ruiken). Sensomotoriek is de motorische reactie op de zintuiglijke informatie (bv. om een schaapje te kunnen aaien wordt er gebruik gemaakt van de motoriek, moet men het schaapje kunnen zien wordt er gebruik gemaakt van de sensoriek).

In dit hoofdstuk bespreken we basale stimulatie, snoezelen en belevingstheater. Het zijn drie vormen van lichaamsgebonden benaderingswijzen, waarbij ze via hun eigen lichaam, komen tot het ontdekken, verkennen en vergroten van hun belevingswereld.

3.2 Basale stimulatie

Het aanbieden van gepaste prikkels aan de voorgestelde doelgroep, personen met een ernstig tot diep verstandelijke beperking, is moeilijk. Voornamelijk voor leefgroep Wilgenroosje, is dit niet vanzelfsprekend. Bij het uitwerken van de methodiek Multi-sensory storytelling, werd er gedacht om basale stimulatie hierin te integreren. Om dit mogelijk te maken, dient eerst een literatuuronderzoek te worden verricht rond basale stimulatie.

3.2.1 Omschrijving

Basale stimulatie is een methode geïntroduceerd door Andreas Fröhlich. Het is een werkvorm die personen met ernstige meervoudige beperkingen aan de ene kant helpt om zich geborgen te voelen in hun lichaam en die tegelijk voldoende ervaringen aanbiedt. Het is een werkvorm die zich in de eerste plaats richt op lichaamsgebonden of nabijheidszintuigelijke ervaringen. Door de begeleider worden er somatische, vestibulaire of vibratorische ervaringen uitgelokt. Bovendien richten invloedrijke zintuigen zoals horen, zien, ruiken, proeven en voelen zich tot basale stimulatie. Deze zullen hieronder kort worden toegelicht.

3.2.1.1 Lichaamsgebonden ervaringen

Somatische stimulatie

Met somatische stimulatie (huidgevoelingservaringen) wil men de cliënt ondersteunen bij het voelen of ontdekken van het eigen lichaam en om contact te maken met het lichaam van anderen. De huid van de cliënt wordt op verschillende manieren aangeraakt, zodat de cliënt zich meer bewust wordt van zijn eigen lichaam (lichaamsbesef). Daarnaast is het belangrijk dat de cliënt plezier beleeft aan deze activiteit. Activiteiten waarbij er somatisch wordt gestimuleerd zijn: massage met handen of borstels, werken met droogdouches, ...

Vestibulaire stimulatie

Met vestibulaire stimulatie (evenwichts- of bewegingservaringen) wil men de cliënt de plaats van zijn lichaam in de ruimte laten voelen. Dit kan gedaan worden door de cliënt in de ruimte te laten bewegen (schommelen, dansen, stappen,...). De cliënt leert zijn lichaam op een diverse manier ervaren door het te wiegen, te draaien, liggen op een warmwatermatras,.. Personen met een diep verstandelijke beperking vertonen regelmatig een ernstige bewegingsarmoede. Ze houden vaak dezelfde (liggende) houding aan, waardoor de kansen op nieuwe prikkels enorm beperkt. De zwaartekracht wordt amper ervaren en daarom gaat het gevoel van ruimtelijkheid weg. Door doelgerichte houdingsveranderingen en stimulatie van het evenwichtssysteem wil basale stimulatie aan deze moeilijkheid bijdragen. Dit kan gedaan worden door het gebruiken van schommels, hangmatten, de Bobathbal of oefeningen uit de Veronica Sherborne bewegingspedagogiek.

Vibratorische stimulatie

Met vibratorische stimulatie (trillingservaringen) wil men de cliënt zijn/haar lichaam bewuster laten ervaren door met een trillend voorwerp over zijn/haar lichaam te bewegen (bv. trillende massageapparaatjes, trillingen aanbrengen via muziekinstrumenten, een klankschaal).

3.2.1.2 Nabijheidszintuigelijke ervaringen

Orale stimulatie

Orale stimulatie betekent het verkennen van de mondzone via reuk en smaak.

We kunnen de orale stimulatie onderverdelen in 2 groepen.

Als eerste senso- motorische stimulatie: bv. tandvlees masseren met elektrische tandenborstel, fopspenen,...

Als tweede smaakstimulatie, d.w.z. het aanbieden van smaakgevoelenservaringen bij de cliënten met sondevoeding.

Tenslotte hebben we reukstimulatie, d.w.z. het aanbieden van geuren in verschillende situaties zoals verzorging, voeding, massages,..

Akoestische stimulatie

Met akoestische of auditieve stimulatie (geluiden waarnemen) wil men de cliënt stimuleren tot het horen, luisteren en beluisteren van gesproken woorden, natuurgeluiden, ...

Tactiel – haptische stimulatie

Tactiel- haptische stimulatie wil zeggen het actief verkennen van voorwerpen en hun omgeving. Met akoestische- haptische stimulatie wil men de cliënt stimuleren van het tasten naar betasten, van voelen naar bevoelend verkennen. In de eerste plaats van het eigen lichaam, vervolgens van de begeleiding en tenslotte ook van de tastkwaliteiten van de materialen uit de omgeving.

Visuele stimulatie

Visuele stimulatie wil zeggen het kijken van de cliënt stimuleren. Met visuele stimulatie wil men de cliënt stimuleren van het kijken naar het zien.

3.2.2 Doelgroep

Basale stimulatie richt zich hoofdzakelijk tot personen die, door een ernstige beperking of ziekte, zo goed als volledig afhankelijk zijn van anderen. Deze personen hebben dikwijls problemen met bewegen, waarnemen en communicatie. Wanneer iemand moeilijkheden ervaart met waarneming, zal dit invloed hebben op zijn/haar beweging, en dus ook op de communicatie (interactie met de buitenwereld). Men kan spreken van een voortdurende onderlinge samenhang en beïnvloeding.

Het is voor hen moeilijk om zichzelf prikkels aan te bieden. Vroeg geboren kinderen, dementerenden en comapatiënten zijn diverse groepen waarbij basale stimulatie wordt gebruikt.

Volgens Andreas Fröhlich hebben deze personen volgende behoeften gemeen:

- Behoeftte aan fysieke nabijheid om directe ervaringen op te doen.
- Behoeftte aan fysieke nabijheid om de anderen te ervaren.
- Behoeftte aan anderen om die fysieke omgeving nabij te brengen.
- Behoeftte aan anderen om verandering te ervaren (bewogen of verplaatst worden)
- Behoeftte aan anderen, die hen begrijpen zonder woorden (die hun lichaamstaal verstaan) en die hen in vertrouwen begeleiden en verzorgen.

(Fröhlich, 2001)

Niet alles draait bij basale stimulatie rond het toedienen van prikkels. Ook op elementair niveau wordt er hoofdzakelijk contact gelegd. Er kan met andere woorden eveneens gecommuniceerd worden zonder speciale mogelijkheden als oogcontact, spraak en tekens. Hoofdzakelijk het fysiek contact biedt veel mogelijkheden.

3.2.3 Doelen

Volgens Andreas Fröhlich zijn de hoofddoelen van basale stimulatie:

- Zekerheid bieden en een vertrouwensband met de cliënt opbouwen.

- Een relatie willen en kunnen aangaan , waarbij men zelf ook inhoud wil en kan geven aan die relatie.
- De cliënt ondersteunen bij het vatten van het leven en dit te kunnen behouden.
- De cliënt ondersteunen in het ervaren van zijn/haar omgeving, de buitenwereld (bv. het voelen van de zon).
- Iedere mens bevindt zich in een spanningsveld van “Ik” en de rest van de wereld. De rest van de wereld, de buitenwereld is niet altijd de wereld waaraan wij ons “Ik” kunnen ervaren. Vandaar is het belangrijk om de cliënt de kans te geven zichzelf te ontdekken.
- De cliënt assisteren om zijn/haar leven vorm te geven. Het is aanmerkelijk om te werken vanuit het standpunt dat ook personen met een ernstige beperking op hun eigen manier vorm kunnen geven aan hun leven. Wel met andere doelen, maar zeker even belangrijk.
- De cliënt ondersteunen om een eigen ritme te ontwikkelen. Voortdurend komen we in het leven ritmes tegen waaraan we ons hechten. Bijvoorbeeld: dag en nacht, eten op bepaalde tijdstippen, activiteiten,... Deze ritmes zorgen voor voorspelbaarheid en zekerheid. Naast dit alles bestaat er bij de mens ook de behoefte aan een eigen ritme. Als begeleider is het belangrijk het ritme van de cliënten te aanvaarden en zich eraan aan te passen indien noodzakelijk.
- Het beschikken over autonomie en verantwoordelijkheid voor het eigen handelen, met andere woorden zelfbeschikking. Dit is een doel dat men graag zou willen bereiken.

3.2.4 Voorwaarden

Personen met ernstige beperkingen kunnen hun eigen leven gestalte geven op hun eigen manier. Wanneer we de persoon ruimte geven, moet en kan hij zelf invulling geven. Als begeleider kunnen we louter voorwaarden scheppen en een aanbod doen. (Frölich, 2001).

Men wil mensen met ernstige beperkingen gedurende basale stimulatie helpen in contact te laten komen met hun eigen lichaam. Op die manier komen ze in contact met zichzelf, ‘ de eigen IK’. Nadien kunnen ze door het eigen lichaam contact krijgen met de buitenwereld.

Een belangrijk uitgangspunt is om iedere persoon op te vatten als een volwaardig individueel persoon. Personen met een ernstige beperking in bewegen, waarnemen en communicatie krijgen dikwijls niet de kans om uit zichzelf verschillende ervaringen te verkrijgen. Ook aan deze personen moeten kansen geboden worden om te kunnen ervaren, waarbij men rekening houdt met de persoon als individu.

Als begeleider mag men de cliënt niets opdringen. Bij het geven van een aanbod aan de cliënt, moet men ook respect hebben wanneer deze persoon er niet op ingaat. Al deze personen met een ernstige beperking hebben de behoefte om zich verder te ontwikkelen en nieuwe ervaringen op te doen, wat niet vanzelfsprekend lijkt. Deze personen hebben het recht op een aanbod, doch het is niet de bedoeling dat de eigen visie van een begeleider op het leven wordt opgedrongen aan de cliënt.

Basale stimulatie is een manier van omgang met personen met een ernstige beperking. Het is geen activiteit die een halfuur duurt en daarna afgelopen is. Men kan

spreken van een basishouding van zorg, waarbij basale stimulatie voortdurend wordt toegepast door heel het team in verscheidene situaties (eten, wassen, aankleden,..).

Basale stimulatie doet zich voor in een 1-1 benadering (één begeleider voor één cliënt). Een 1-1 benadering is belangrijk aangezien de cliënt het verdient om voldoende aandacht, aangepast aan hemzelf, te krijgen.

De begeleider dient zich af te stemmen op het tempo van de cliënt. Gedurende basale stimulatie wordt er niet veel verwacht van de cliënt. Basaal houdt in de fysiek lichamelijke aanwezigheid van de cliënt. Dit is de enige voorwaarde om tot basale stimulatie te komen.

Als begeleider is het belangrijk om de cliënt voldoende te kennen om te kunnen herkennen wat deze cliënt aangenaam vindt en wat niet. Daarnaast is het belangrijk om een vertrouwensband met de cliënt op te bouwen, aangezien de cliënten goed kunnen aanvoelen wie ze kunnen vertrouwen en wie niet.

3.2.5 Meerwaarde

Bij basale stimulatie gaat het niet enkel om het aanbieden van prikkels maar ook om het leggen van contacten. Een uitgangspunt is het ontdekken van de eigen mogelijkheden, het eigen lichaam (Fröhlich, 1995).

3.2.6 Verband met andere methodes

Basale stimulatie is het vertrekpunt van snoezelen. Het vindt, net als snoezelen, plaats in een 1-1 benadering. Net als bij snoezelen, belevingstheater en MSST wordt er gebruik gemaakt van een lichaamsgebonden benaderingswijze waarmee een beleving, ervaring en ontwikkeling bij de cliënt wordt opgewekt.

In tegenstelling tot belevingstheater, waarbij de prikkels aansluiten en indien nodig worden aangepast aan de belevingswereld van de cliënt, zal bij basale stimulatie vertrokken worden vanuit de behoeften van de mens. Belevingstheater baseert zich gedeeltelijk op basale stimulatie. Het kan echter ook een goede aanvulling zijn voor basale stimulatie. Het kan namelijk een middel zijn om tot basale stimulatie te komen.

In tegenstelling tot basale stimulatie, speelt onze variant op MSST zich af in het leefgroepgebeuren. Zowel bij basale stimulatie als onze variant worden er zintuiglijke prikkels aangeboden om het horen, zien, ruiken, proeven en voelen te stimuleren.

3.2.7 Besluit

We hebben ervoor gekozen om de methode basale stimulatie in ons eindproduct te verwerken. Vooral bij leefgroep Wilgenroosje vonden we het belangrijk dat we hen tijdens ons verhaal bewust lieten maken van hun eigen lichaam en omgeving. Aangezien het grote deel van deze bewoners een lichamelijke beperking heeft, vertonen ze in grote mate een vorm van bewegingsarmoede. Door hen aangepaste zintuiglijke prikkels aan te bieden kunnen we hen tijdens het verhaal hun eigen lichaam en omgeving laten ervaren.

Ook zorgen we ervoor dat de aangeboden prikkels tijdens het verhaal nieuw, nabij, intens, selectief en contrastrijk zijn. We zullen ons, tijdens de voorstelling van ons verhaal, voldoende afstemmen op het tempo van iedere cliënt. We vinden het belangrijk om de bewoners gedurende het verhaal goed te observeren, zodat we

steeds een antwoord kunnen geven op de signalen die geuit worden door bewoners. We zullen daarvoor ook de hulp inschakelen van de begeleiding om te achterhalen of iemand een bepaalde prikkel aangenaam of onaangenaam vindt.

3.3 Snoezelen

Aangezien de methode snoezelen sterk aanleunt bij de methode MSST, zullen we deze bespreken in ons eindwerk. We willen de methodiek snoezelen integreren in onze variant op MSST. In de eerste plaats omschrijven we het begrip snoezelen, de doelgroep waarbij de methodiek wordt toegepast, de doelen en de voorwaarden. Vervolgens geven we mogelijke effecten van snoezelen weer en tenslotte maken we een vergelijking tussen de twee bijna identieke methodes.

3.3.1 Omschrijving

Snoezelen is een samenvoeging van de woorden 'snuffelen' en 'doezelen'.

Tijdens het snuffelen gaat de cliënt actief op zoek, doorzoekt, onderzoekt, experimenteert, verkent en ontdekt zintuiglijke ervaringen. Snuffelen is vooral gericht op basale zintuiglijke waarnemingen zoals beleving van geluid, smaak, geur, licht en alles wat tastbaar is.

Onder het 'doezelen' verstaan we dommelen, soezen, wegdromen of rustig genieten. Het is een meer passief gebeuren. Bij doezelen ligt de klemtoon op het ervaren van een gevoel van rust en ontspanning tijdens de activiteit.

Er bestaan verschillende definities omtrent het begrip snoezelen.

Jan Hulsege en Ad Verheul definiëren 'snoezelen' in hun boek 'Snoezelen, een andere wereld' als volgt:

'Snoezelen is een activiteit die beleefd wordt in een schemerige, sfeervol verlichte ruimte waar zachte muziek klinkt. Er wordt uitdrukkelijk beroep gedaan op de zintuigen: gehoor, gezicht, reuk, smaak en tast. Onder snoezelen verstaan we het selectief aanbieden van primaire prikkels in een sfeervolle omgeving.'

Prof. Dr. Krista Mertens definieert in een bijdrage snoezelen als inhoudelijk en filosofisch concept samenvattend: 'Snoezelen stimuleert het welbevinden en werkt ontspannend, brengt mensen tot rust, maar ook tot actie. Het wekt de interesse op, het stimuleert de zintuiglijke prikkeling, het roept herinneringen op, het organiseert gedachten en gevoelens. Het neemt angst weg en doet veiligheid groeien, het brengt mensen met elkaar in contact, het stimuleert sociale interactie, het maakt heel duidelijk vreugde'.

Snoezelen kan zowel individueel als groepsgewijs toegepast worden. Bij de individuele benaderingswijze wordt snoezelen als onderdeel van een andere activiteit toegepast (bv. tijdens een dagelijks verzorgingsmoment kan er bij de cliënt een snoezelactiviteit plaatsvinden door hem/haar te laten ruiken aan het badschuim). Er ontstaat een band en een wederkerig vertrouwen indien er wordt meegegaan in de beleving van de cliënt. Bij de groepsbenaderingswijze wordt snoezelen vooral als doelgerichte activiteit gehanteerd. Deze voornaamste vorm van snoezelen heeft plaats in een snoezelruimte.

Snoezelen wordt regelmatig omschreven als 'primaire activering'. Dit wil zeggen het aanbieden van primaire visuele, auditieve, tactiele, smaak-, en reukprikkelers in een sfeervolle omgeving.

Omschrijving van de 5 zintuigen:

1) Voelen

De tastzin is het vermogen om aanraking of druk waar te nemen. Het zijn de sensoren die het mogelijk maken om te kunnen voelen. Deze sensoren zijn overal in je huid aanwezig. Men voelt met het volledige lichaam, met de voeten, met de vingers, met de mond en de huid. De huid is fijngevoelig voor harde of zachte aanrakingen en warme of koude aanrakingen. Voorbeelden om het zintuig tast tijdens het snoezelen te stimuleren zijn een voelkussen, zand, knuffels,...

2) Kijken

Zien is het waarnemen van beelden alsook het ervaren van het onderscheid tussen licht en donker. Het oog is het waarnemingsorgaan (zintuig).

Om een cliënt gericht te laten kijken, is het doelbewust aanbieden van visuele prikkels vaak nodig. Licht en donker en felle kleuren kunnen hierbij van belang zijn. In de gehandicaptenzorg wordt ook regelmatig gebruik gemaakt van Blacklight. Voorbeelden om het zintuig zien tijdens het snoezelen te stimuleren zijn lampen met verschillende lichteffecten, glinsterende en gekleurde voorwerpen,...

3) Horen

Horen is het vermogen om geluiden waar te nemen, meestal richtingsgevoelig ten opzichte van de geluidsbron. Via het gehoor is iemand in staat om contact te maken en te houden met zijn omgeving. Bij personen met een ernstige verstandelijke beperking zal het contact via taal amper tot stand komen. Daarom is het belangrijk om met hen in contact te komen via het gehoor. Dit kan door gebruik te maken van de stem en materialen. Een voorbeeld om het zintuig het gehoor tijdens het snoezelen te stimuleren is muziek.

4) Proeven

Smaakzin is het vermogen om bepaalde chemische samenstellingen onmiddellijk als smaken waar te nemen. De tong is het orgaan waar de smaakreceptoren zich bevinden. De vijf basissmaken die met de tong kunnen waargenomen worden zijn zoet, zuur, bitter, zout en umami⁹. Voorbeelden om de smaak tijdens het snoezelen te stimuleren zijn koekjes en snoepgoed, verschillende soorten drankjes,...

5) Ruiken

De reukzin is het vermogen om geuren in de lucht waar te nemen. Het orgaan waarin de reukzin bij de mens gevestigd is, is de neus. Ruiken en proeven zijn sterk verweven met elkaar. Net als proeven wordt het ruiken onbewust gekozen als contactmiddel. Ruiken kan dus gebruikt worden om contacten te leggen (bv. bij personen met een visuele beperking). Zo kan een geur bij een persoon herkenning oproepen. Voorbeelden om het zintuig de reuk tijdens het snoezelen te stimuleren zijn: parfums, wierook, bloemengeur,... (Melod, 2008)

---

⁹ Umami is een Japans woord dat 'hartig' betekent.

3.3.2 Doelgroep

Net als basale stimulatie is snoezelen ontstaan binnen de zorg voor personen met een ernstig of diep verstandelijke beperking vanuit een gevoel van onmacht omdat communicatie met deze personen dikwijls beperkt was. Het aanbieden van zintuiglijke prikkels bleek een vooruitzicht te zijn om tot contact te komen. Vandaag de dag wordt snoezelen bij meerdere doelgroepen toegepast: dementerenden, personen met psychiatrische problemen, kinderen,... Naarmate de doelgroep kunnen er steeds andere klemtonen gelegd worden.

3.3.3 Doelen

- Het lichaamsbewustzijn van de cliënt ontwikkelen of verbeteren. Door het aanbieden van prikkels kan de cliënt ervaringen opdoen zodat hij/zij komt tot verdere ontwikkeling.
- Snoezelen kan de communicatie (zowel verbaal als non- verbaal) tussen de begeleider en cliënt bevorderen.
- Tijdens het snoezelen wordt er getracht aansluiting te zoeken / vinden bij de cliënt.
- Men probeert tijdens het snoezelen de cliënt de kans te geven om te ontspannen en te kalmeren, zodat hij volop plezier kan beleven aan de zintuiglijke prikkels.
- Tijdens het snoezelen wordt de cliënt gestimuleerd om explorerend te werk gaan. Zo ontdekt de cliënt diverse dingen over zichzelf en zijn omgeving, zodanig dat de cliënt zijn voorkeuren leert kennen. Via snoezelen leert hij te kiezen tussen wat hij aangenaam of onaangenaam vindt. De lichaams- en ruimtebeleving van de cliënt wordt uitgebreid. Daarnaast kan snoezelen ervoor zorgen dat de cliënt zijn omgeving kan structureren, ervaringen doseren en controleren zodat hij/zij vat krijgt op zijn situatie.
- Trachten het storend gedrag van de cliënt te reduceren en de eventuele onrust te verminderen.
- Trachten om, gedurende het snoezelen, de gevoelens van algemeen welbevinden te bevorderen.
- Prikkelen van de verschillende zintuigen (horen, zien, voelen, ruiken en proeven).

3.3.4 Voorwaarden

Bij snoezelen is het belangrijk om een aantal principes te respecteren. In eerste instantie is het belangrijk dat de methode snoezelen aangepast wordt aan het tempo van de cliënt. Dit wil zeggen dat er rekening moet gehouden worden met het ritme en de mogelijkheden van de cliënt. Het is de bedoeling dat de persoon, waarmee gesnoezeld wordt, de mogelijkheid krijgt om op zijn eigen manier de ervaringen te beleven. Hiermee rekening houdend dient men als begeleider het evenwicht te vinden tussen activering en relaxatie.

Tijdens het snoezelen mag er aan de cliënt niks opgedrongen worden. De cliënt bepaalt alles zelf in de volgorde en het tempo dat hij/zij zelf verkiest. Zelfinitiatief moet gedurende het snoezelen zoveel mogelijk gestimuleerd worden. Op deze manier wordt

de ontdekking voor de persoon nog veel intenser. Belangrijk hierbij is een empathische, motiverende, steungevende en respectvolle houding van de begeleider. De prikkels die tijdens het snoezelen worden aangeboden, moeten evenwichtig en selectief zijn. Dat betekent dat men als begeleider aandacht heeft om de cliënt niet te overstimuleren.

Gedurende het snoezelen wordt er geen appél gedaan op de cognitieve vermogens van de cliënt.

Belangrijk tijdens het snoezelen is om te zorgen dat er geen lawaai/drukke aanwezig is. Dit zou de cliënt kunnen afleiden of kan erg lastig zijn waardoor de beleving van de cliënt niet compleet is.

Alvorens de snoezelactiviteit te starten, dient de cliënt in de juiste positie te worden gezet.

Snoezelen vindt plaats in een 1-1 benadering. Deze 1-1 benadering is essentieel om als begeleider de volledige aandacht te richten op de cliënt. De cliënt verdient het namelijk om voldoende aandacht te ontvangen. Hierbij is het belangrijk dat deze aandacht aangepast is aan de noden van de cliënt. Gedurende het snoezelen is de rol van de begeleider gedeeltelijk actief (signaleren, aanbieden van middelen en entertainen), doch ook gedeeltelijk passief (de cliënt zelf met het materiaal laten bezig zijn).

3.3.5 Verband met andere methodes

Snoezelen kan net als onze variant op Multi-sensory storytelling worden opgevat als een medium om basale stimulatie te realiseren. Onze variant op Multi-sensory storytelling sluit sterk aan bij snoezelen. Bij beiden worden de zintuigen geprikkeld, zodat er een beter contact met de cliënt plaatsvindt en/of de belevingswereld van de cliënt vergroot wordt. Snoezelen is net als Multi-sensory storytelling een activiteit die niet langer dan dertig minuten duurt.

Er zijn ook expliciet verschillen merkbaar tussen beide methodes. Zo is een belangrijke voorwaarde van snoezelen dat het een 1-1 benadering moet zijn. Onze variant op Multi-sensory storytelling daarentegen gebeurt in groep. De cliënten zullen echter wel individueel geprikkeld worden. Daarnaast vindt snoezelen telkens plaats in een sfeervol ingerichte snoezelruimte, waar de verschillende zintuiglijke prikkels meer aselekt worden aangeboden. Onze variant op Multi-sensory storytelling biedt zintuiglijke prikkels aan in de vorm van een verhaal en in een decor dat aangepast wordt aan het verhaal.

3.3.6 Besluit

Het opzoekwerk omtrent snoezelen bracht ons belangrijke informatie bij. Door het grondig bestuderen van deze methodiek, kwamen we tot het besluit om de methodiek te integreren in onze variant op MSST. Om bepaalde doelstellingen uit ons projectplan te kunnen verwezenlijken, passen we dan ook de methodiek snoezelen toe.

In ons verhaal maken we, net zoals bij snoezelen, gebruik van tactiele prikkels, visuele prikkels, auditieve prikkels en reuk.

In onze variant maken we één uitzondering. We zullen namelijk de smaak gedurende het verhaal niet gebruiken. Dit doen we omdat er teveel risico's mee gepaard gaan. Er

bestaat namelijk een grote kans op verslikken, en er is gevaar voor een bepaalde allergie. Daarnaast zal het gebruik van sondevoeding bij sommige cliënten ons weerhouden om de smaak in onze activiteit te gebruiken.

We kwamen te weten dat snoezelen plaats vindt in een 1-1 benadering. Ook hiervan wijken wij met onze variant af. Onze variant speelt zich af in leefgroepgebeuren waarbij er wel individueel geprikkeld wordt.

Snoezelen vindt voornamelijk plaats in een snoezelruimte. Onze variant op MSST speelt zich af in de woonkamer van de leefgroep. Het voordeel hiervan is dat de bewoners zich niet hoeven te verplaatsen en het voor hen een vertrouwde omgeving is.

Tijdens onze activiteit houden we in ons achterhoofd dat de zintuiglijke prikkels die we aan de bewoners aanbieden selectief en evenwichtig zijn (bv. we zullen geen muziek opzetten terwijl de bewoners aan een bloem ruiken). We proberen tijdens onze activiteit een evenwicht te vinden tussen activering en relaxatie. In leefgroep Morgenster zal er waarschijnlijk meer sprake zijn van activering, terwijl in leefgroep Wilgenroosje relaxatie gedurende het verhaal centraal zal staan. Tijdens ons verhaal zullen we rekening houden met de mogelijkheden en het tempo van iedere cliënt (bv. aan een cliënt die langer de tijd nodig heeft om te wennen aan een nieuw voorwerp, zullen we die tijd ook geven).

3.4 Belevingstheater

3.4.1 Inleiding

Het belevingstheater is een vrij recente methode, waar nog geen onderzoek naar gedaan is. Toch willen wij deze methode kort toelichten, aangezien het sterk aanleunt bij Multi-sensory storytelling en onze variant die wij willen uitwerken. Op deze manier willen we uitleg geven over het belevingstheater en hierbij duidelijk het verschil aantonen met wat wij willen bereiken met onze variant. Deze activiteit kan ons namelijk inspiratie bieden bij de uitwerking van onze variant.

3.4.2 Omschrijving

Het belevingstheater gaat om een 'alternatieve' vorm van theatervoorstelling, waarbij er prikkels worden aangeboden aan de toeschouwers. Deze toeschouwers zijn mensen met een ernstige (verstandelijke) beperking. De prikkels worden zo goed mogelijk op het belevingsniveau van de persoon met een beperking gegeven. Het gaat om een dagbesteding activiteit waarbij ze de persoon willen prikkelen om zijn eigen belevingswereld te verkennen en vergroten. De beleving staat hier centraal. Het gezichtsvermogen, het gehoor, de smaak, de reukzin en de tastzin worden tijdens dit theater geprikkeld. Een belevingstheater kan uitgevoerd worden door een theatergezelschap, maar kan evengoed worden uitgevoerd door begeleiders aangezien toneel een vaak voorkomend atelier is binnen de dagcentra. De activiteit duurt ongeveer een halfuur tot drie kwartier.

Voor mensen met een meervoudige beperking is een "alledaagse" theatervoorstelling vaak niet toegankelijk door de complexiteit van hun beperkingen. Voor hen zou een belevingstheater een mogelijk alternatief kunnen zijn, waarbij het de bedoeling is dat ze

plezier beleven aan de voorstelling. Dit is dan het best via non-verbale signalen waar te nemen en door hun vaste begeleiders te interpreteren. (Leenaerts, 2010).

3.4.3 Doelgroep

Deze activiteit is geschikt voor kinderen en volwassenen met een ernstige verstandelijke beperking of een ernstige meervoudige beperking of voor mensen met dementie. Dit wil zeggen dat het belevingstheater ook een gepaste activiteit zou kunnen zijn voor leefgroep Morgenster en Wilgenroosje (Leenaerts, 2010; Multiplus, z.j.).

3.4.4 Doelen

- Het is een groepsactiviteit die kan zorgen voor een aangename dagbesteding.
- Er is ruimte voor interactie tussen de toneelspelers, de deelnemers en de begeleiders.
- Bij deze activiteit worden alle zintuigen (het visuele, het auditieve, de tastzin, de reukzin en het proeven) aangesproken.
- Door het waarnemen van de prikkels, kunnen ze hun ervaringswereld verkennen en vergroten.
- Belevingstheater zorgt voor plezier, lichaamsbewustwording en het stimuleren van de communicatie. De lichaamsgebonden ervaringen en de beleving staan bij deze activiteit centraal.

(Dot Belevingstheater, z.j.; Leenaerts, 2010; Multiplus, z.j.).

3.4.5 Voorwaarden

Een belevingstheater gaat meestal door in een sfeervolle ruimte, met gedempt licht. De voorstelling mag niet langer dan 45 minuten duren, aangezien een te lange voorstelling een geringer effect op de deelnemers kan hebben. Er kan ook niet teveel verwacht worden tijdens één sessie. De spelers/acteurs lopen tussen de deelnemers en bieden prikkels aan. Hierbij is het belangrijk dat er een juist evenwicht gezocht wordt in het aantal aan te bieden prikkels. Deze mogen wel gevarieerd zijn, zodat er activerende en rustgevende prikkels gegeven worden. Het is een groepsactiviteit waarbij er soms ruimte is voor individuele aandacht. Het is belangrijk oog te hebben voor het tempo van de deelnemers, waardoor het soms nuttig kan zijn bepaalde zaken te herhalen. De reacties kunnen lichaamssignalen zijn die vertellen hoe de deelnemer het theater beleeft. Aangezien de vaste begeleiders deze signalen vaak kunnen interpreteren, is het aan te raden dat deze in de buurt zijn.

Een belevingstheater wordt rustig beëindigd. Dit betekent dat, als het licht uit of gedempt is, het niet onmiddellijk terug aangestoken dient te worden. Hierdoor geef je de deelnemers de tijd om rustig uit de activiteit te stappen.

3.4.6 Meerwaarde

De meerwaarde van deze methode is dat het aangepast is aan de deelnemers en dat het makkelijk aan een leefgroep kan aangeboden worden, aangezien het een groepsactiviteit is. De thema's van de verhalen kunnen te maken hebben met allerlei onderwerpen, waarbij zelfs fantasie toegestaan is. De deelnemers kunnen plezier beleven aan de activiteit.

3.4.7 Verband met andere methodes

Vanuit de hierboven beschreven methodes, zou men zich kunnen afvragen wat nu de verschillen zijn tussen belevingstheater, basale stimulatie, snoezelen en MSST.

Er zou kunnen gezegd worden dat belevingstheater zich deels op basale stimulatie heeft gebaseerd. Beide methodes proberen lichaamsgebonden prikkels aan te bieden. Met deze prikkels wordt er geprobeerd om de communicatie te stimuleren en een bredere belevingswereld te verkrijgen. Het grote verschil is dat er bij basale stimulatie vertrokken wordt vanuit de behoefte van de cliënt en bij belevingstheater worden de prikkels aangepast aan de personen zodat ze deze kunnen waarnemen.

Bij elk hierboven besproken methode wordt er gezocht naar een manier om met de persoon met een beperking in contact te komen. Het belevingstheater lijkt sterk op snoezelen omdat er bij beide methode gewerkt wordt met het prikkelen van de zintuigen. De grootste verschillen tussen snoezelen en belevingstheater zijn dat er bij snoezelen vooral aandacht wordt besteed aan de 1-1 benadering terwijl belevingstheater om een groepsactiviteit gaat. Daarnaast zijn de prikkels die bij belevingstheater worden aangeboden, passend bij het verhaal, terwijl de prikkels bij snoezelen zeer willekeurig kunnen aangeboden worden.

Wat is dan het verschil met Multi-sensory storytelling? MSST is een methode waarbij gebruik wordt gemaakt van gepersonaliseerde verhalen over ervaringen of gebeurtenissen in de toekomst. Dit is bij belevingstheater niet noodzakelijk het geval. Tijdens het vertellen van een MSST verhaal worden prikkels aangeboden. Deze methode wordt voornamelijk gebruikt als een één op één activiteit. Bij onze variant zal dit echter niet het geval zijn, omdat wij er een groepsactiviteit willen van maken. Toch zien wij het als een variant op MSST omdat het, in tegenstelling tot belevingstheater, over de personen zelf zal gaan. Het zal m.a.w. gaan over een thema dat zij zelf kunnen meemaken. Hierbij willen wij elke persoon individueel prikkelen en zullen we bij iedereen langsgaan, waardoor onze variant dichter bij MSST aanleunt dan bij een belevingstheater.

3.4.8 Besluit

Belevingstheater is een groepsactiviteit waarbij er een 'alternatieve' voorstelling van een verhaal wordt gegeven. Bij het brengen van het verhaal worden er verschillende prikkels aangeboden. Deze activiteit kan gebruikt worden bij de doelgroep mensen met een ernstig meervoudige beperking. Vanuit deze methode kan er inspiratie gehaald worden voor het inkleden van het verhaal. Toch ligt de essentie van onze variant bij de methode MSST. Door rekening te houden met verschillende methodes, verruimen we onze kennis. Er valt op dat er veel gelijkenissen zijn tussen de verschillende methodes. Naar de methode belevingstheater werd er nog geen onderzoek gedaan.

3.5 Besluit sensomotorische stimulatie

In dit hoofdstuk hebben we verschillende methodes besproken die ons interessant leken voor het aanvullen van onze variant op MSST. De methodes die we hebben besproken zijn basale stimulatie, snoezelen en belevingstheater. Allen hebben volgens ons een link met MSST. MSST wordt verwerkt in een apart hoofdstuk aangezien we

ons hierop baseren voor onze variant. Er zijn in elke methode gelijkenissen te vinden die we belangrijk vinden maar geen van hen is hetzelfde als onze variant. De grootste gelijkenis is het prikkelen van de zintuigen. Deze komen in elke methode terug naar voor. Dit prikkelen gebeurt op een andere manier. Één van de doelen die ook steeds terug komt, is het contact proberen te maken met de persoon met een beperking. Bij de verschillende methodes is te merken dat deze niet enkel voor mensen met een ernstige en diep verstandelijke beperking worden gebruikt. Basale stimulatie is een manier waarop je met mensen met een ernstige beperking kunt omgaan. De persoon dient hiervoor enkel fysiek aanwezig te zijn. Er worden verschillende soorten van stimulatie aangeboden aan de persoon. Het gebruik van basale stimulatie kan de vertrouwensrelatie verbeteren. Bij snoezelen worden de verschillende zintuigen geprikkeld. Het aanbieden van deze prikkels kan op een willekeurige manier gebeuren. Met deze prikkels kunnen de personen ontdekken en verkennen. Ze worden gestimuleerd om verschillende prikkels waar te nemen. Het kan gezien worden als een activering maar er kan ook tijd gemaakt worden voor ontspanning tijdens een snoezelactiviteit waarbij de personen in een rustgevende kamer de prikkels kan waarnemen. Belevingstheater kan gezien worden als een alternatieve theatervoorstelling. Er wordt een verhaal verteld waarbij er verschillende prikkels worden aangeboden. Zowel toneelspelers als begeleiding kunnen deze activiteit doen. Belevingstheater gaat om een groepsactiviteit terwijl basale stimulatie en snoezelen voornamelijk een 1-1 benadering is. Het grootste verschil dat opvalt is dat MSST gebruik maakt van een gepersonaliseerd verhaal, dat ze zelf samenstellen, en dat gaat over ervaringen of gebeurtenissen in de toekomst of over interesses van de persoon. De grootste gelijkenis is dat er zintuiglijke prikkels worden aangeboden. Deze prikkels sluiten aan bij het verhaal waardoor ze een bijkomende betekenis krijgen.

Hoofdstuk 1: Uitvoering: een variant op Multi-sensory storytelling

1.1 Onze variant

Multiplus beschrijft Multi-sensory storytelling als een gepersonaliseerd verhaal dat gebaseerd is op een ervaring die de bewoners hebben meegemaakt in het verleden, of die nog in de toekomst kan plaatsvinden. Wij hebben een variant uitgewerkt die gebruikt kan worden als groepsactiviteit. Dit verhaal is niet gebaseerd op een ervaring, maar is een fictief verhaal dat aanleunt bij de leefwereld van de doelgroep. We hebben navraag gedaan over de thema's die binnen de groep algemeen geliefd zijn. Deze thema's (o.a. muziek en dieren) hebben we dan ook geïntegreerd in de verhalen. Er werden verschillende prikkels aangeboden die gericht zijn op de verschillende zintuigen.

Het is vanzelfsprekend dat het nadeel van werken in een groep ervoor zorgt dat men geen verhaaldoos 'op maat' kan ontwikkelen. Er zullen steeds stimuli zijn die voor de ene bewoner wel en voor de andere niet gepast zijn. Verder zijn niet alle bewoners in staat zich in groepsverband te richten op een aangeboden activiteit.

Bij het uitwerken van de variant vanuit de voorziening, dienden we rekening te houden met enkele voorwaarden. Zo diende het project best door te gaan in de leefgroep in de voorziening, zodat de bewoners zich niet hoeven te verplaatsen. Daarnaast moest het gerealiseerd worden met een beperkt budget en moest elke bewoner van de leefgroepen de mogelijkheid krijgen om deel te nemen aan de sessies. Vervolgens diende de activiteit aangepast te worden aan de mogelijkheden en beperkingen van de bewoners uit de twee verschillende leefgroepen. Tot slot moest ze vooraf aangekondigd worden en vindt ze bij voorkeur in de namiddag plaats, aangezien de verzorgingsmomenten in de voormiddag uitgebreid zijn.

1.2 Eindproduct

We hebben ervoor gekozen om de huidige personages (Boer Charel en Poes Mies) van het vorige verhaal dat in de voorziening werd uitgevoerd, te behouden. Deze personages zorgen bij de bewoners voor herkenbaarheid, wat een veilig gevoel kan teweeg brengen. We hebben in ons verhaal één nieuwe personage toegevoegd, namelijk schaap Bella.

De inhoud van de verhalen voor beide leefgroepen is gelijk. De voorstelling van het verhaal aan beide leefgroepen zal echter verschillend zijn. De bewoners van leefgroep Morgenster beschikken over een beperkt taalgebruik (1-2-3 woordzinnen), die zich situeert op de leeftijd van een kind van vijf à zes jaar. We proberen hun taalontwikkeling dan ook tijdens het verhaal te stimuleren aan de hand van vragen die bij hen een reactie zullen uitlokken. Bij leefgroep Wilgenroosje staat gedurende het verhaal non- verbale communicatie, namelijk lichaamscontact centraal.

Materiaal:

- Opbergdoos
- Geurolie
- Een kunststof bloem
- Geluiden poes en schaap
- Muziek en cd-speler
- Versiering voor inrichting lokaal (hoedjes , slingers en ballonnen)
- Schaap (knuffel)
- Poes (verkleedkledij van MPI)
- Boer Charel met feesthoedje (pop van MPI)

- CD:
Beginmelodie: Schaapje, schaapje, heb je witte wol?
Liedje 1: Happy Birthday
Liedje 2: Christoff met de polonaise
Liedje 3: Frans Bauer met heb je even voor mij
Liedje 4: Eindmelodie: Schaapje, schaapje, heb je witte wol?

Hoofdpersonages verhaal:

- Boer Charel
- Poes Mies
- Schaap Bella
- De bewoners zijn de feestvierders, ze mogen een feesthoedje dragen.

1.2.1 Product leefgroep Morgenster

Boer Charel viert feest

Beginmelodie!

- Dag iedereen! (voelen: boer Charel geeft iedereen een hand)
- Kennen jullie me nog? (Juist geraden, ik ben boer Charel)
- Ik geef vandaag een groot feest!
- En jullie zijn allemaal uitgenodigd! (wijzen naar bewoners)
- Weten jullie waarom? (antwoord: verjaardag) Juist geraden!
- Straks komt Poes Mies ook. (Kennen jullie haar nog?)
- (horen: geluid poes) Oh wie zou daar kunnen zijn? Weten jullie het?
- Dag poes Mies! (zien: poes Mies)
- Willen jullie haar eens aaien?
(voelen: poes Mies gaat bij de mensen en ze kunnen haar aaien).
- (zien: poes Mies loopt naar de tafel.)
- Oh! Waar gaat poes Mies naar toe? Ik volg haar!
- Ooh er ligt een cadeau naast de tafel.
- Shhht ik hoor iets...(zien: boer Charel gaat met zijn oor naar het cadeau toe.)
- (Horen: Geblaat van een schaap.)
- Horen jullie dat ook? Wat zou het kunnen zijn?
- Ik hoor een schaap!

- Ik ga eens piepen wat er zou kunnen inzitten. Oh wat een mooi schaapje.
- Willen jullie ook eens piepen?
(zien: boer Charel laat de bewoners ook eens piepen!)
- Boer Charel neemt het schaapje uit de doos en houdt het in de lucht.
- Ik noem het schaapje Bella.
- Oh wat is Bella zacht! Willen jullie ook eens voelen?
(Boer Charel laat Bella aan de bewoners voelen).
- Ik ben heel blij!
- Het feest kan beginnen! (horen: liedje Happy birthday en De polonaise)
- Wat een leuk liedje! Ik ga dansen.
- Dansen jullie mee?
(muziek stopzetten)
- Waar is schaap Bella? Hebben jullie Bella gezien?
- Oh nee Bella is weggelopen!
(Boer Charel raakt in paniek, hand voor mond houden!)
- Poes Mies heb jij Bella gezien?
- Ik heb een idee misschien moeten we is heel hard op Bella roepen.
- Roepen jullie mee op schaap Bella? (samen op schaap Bella roepen...)
- Schaap Bellaaaa??? Bella waar ben je? (horen: geluid schaap)
- Ik ga haar zoeken! Zoeken jullie mee? (zien: boer Charel kijkt achter kasten, tafels,...)
- Oeff ...ik heb Bella gevonden! Wat ben ik blij! (zien: boer Charel komt tevoorschijn met schaap Bella)
- Bella zat bij de bloemetjes. (ruiken: bloemen + geurolie).
- Nu schaap Bella terug is kan het feest terug verdergaan
(horen: liedje Heb je even voor mij?)
- Boer Charel geeuwt. Ooh wat is het al laat. Ik wordt een beetje moe van al dat dansen. Jullie ook? Tot de volgende keer!

Afsluitmelodie!

1.2.2 Product leefgroep Wilgenroosje

Boer Charel viert feest

Beginmelodie

- Dag iedereen! (voelen: boer Charel geeft iedereen een hand)
- Ik geef vandaag een groot feest!
- Omdat ik jarig ben vandaag.
- En jullie zijn allemaal uitgenodigd! (wijzen naar bewoners).
- Straks komt poes Mies ook.
- (horen: geluid poes) Oh wie zou daar kunnen zijn?
- Dag poes Mies!
- Willen jullie haar eens aaien?
(voelen: poes Mies gaat bij de mensen en ze kunnen haar aaien).
- (Zien: poes Mies loopt naar de tafel.)
- Waar gaat Poes Mies naar toe? Ik volg haar!
- Oh! Er ligt een cadeau naast de tafel...
- Wat zou er in zitten?

- Shhht ik hoor iets...(zien: boer Charel gaat met zijn oor naar het cadeau toe.)
- (horen: geblaas van een schaap.)
- Ik hoor een schaap!
- Ik ga eens piepen wat er zou kunnen inzitten. Oh wat een mooi schaapje.
- Willen jullie ook eens kijken?
(zien: boer Charel laat de bewoners ook eens piepen!)
- Boer Charel neemt het schaapje uit de doos en houdt het in de lucht.
- Ik noem het schaapje Bella.
- Oh wat is Bella zacht! Willen jullie ook eens voelen?
(Boer Charel laat Bella aan de bewoners voelen).
- Ik ben heel blij!
- Het feest kan beginnen! (horen: liedje Happy birthday en De polonaise.)
- Dansen jullie mee?
(muziek stopzetten)
- Waar is schaap Bella? Hebben jullie Bella gezien?
- Oh nee Bella is weggelopen!
- (Boer Charel raakt in paniek, houdt hand voor mond)
- Poes Mies heb jij Bella gezien?
- Poes Mies misschien moeten we samen is heel hard op Bella roepen?
- Schaap Bellaaaa??? Bella waar ben je? (horen: geluid schaap afspelen)
- Ik ga haar zoeken! (zien: boer Charel kijkt achter kasten, tafels,...)
- Oef ...ik heb schaap Bella gevonden! Wat ben ik blij!
(zien: boer Charel komt tevoorschijn met schaap Bella).
- Bella zat bij de bloemetjes. (ruiken: bloemen + geurolie).
- Nu schaap Bella terug is kan het feest terug verdergaan!
(horen: liedje Heb je even voor mij?)
- Boer Charel geeuwt. Ooh wat is het al laat. Ik wordt een beetje moe van al dat dansen. Jullie ook? Tot de volgende keer!

Afsluitmelodie

1.2.3 Affiches en folder

Door gebruik te maken van een affiche¹⁰ in beide leefgroepen, wilden we onze activiteit op voorhand promoten. Het was de bedoeling om deze zowel te tonen aan de bewoners als aan de begeleiding van de leefgroepen. Het doel van de affiches is de bewoners en de begeleiding van de leefgroep nieuwsgierig te maken voor onze activiteit. De gemaakte affiches hingen omhoog in de leefgroep, zodat de bewoners én de opvoeders deze konden zien. De affiches waren ook een middel om de dagen en uren van de sessies bekend te maken. De affiche werd bewerkt met voelbaar materiaal deze had een link met de methodiek waarbij er gebruik wordt gemaakt van zintuigprikkeling. Dit om het aantrekkelijk te maken. De afbeeldingen zijn zo gekozen dat ze allen iets met het verhaal te maken hebben.

De folder¹¹ omtrent MSST heeft als doel de begeleiding te informeren over de methodiek MSST. Met deze folder willen we hen stimuleren en informeren om in de

¹⁰ Voor gedetailleerde informatie over de affiche zie bijlage figuur 1 en 2.

¹¹ Voor gedetailleerde informatie over de folder zie bijlage figuur 3.

toekomst met de methodiek verder te gaan. We hebben de informatie in de vorm van een folder gegoten, aangezien dit aangenamer overkomt om te lezen. Een uitgebreide handleiding, is niet aantrekkelijk om te lezen en is tijdrovend. Zo een handleiding lezen vraagt tijd, die ze niet steeds hebben. Het is de bedoeling dat ze snel met de activiteit kunnen starten. Dit zorgde ervoor dat we een bondige folder hebben ontwikkeld met uitleg over Multi-sensory storytelling. En met uitleg hoe ze zelf een verhaal ineen kunnen steken. Deze folder hebben we uitgedeeld bij onze eerste sessie. Zo kon de begeleiding onze sessie bekijken en hadden ze meteen informatie ter beschikking, hoe ze hier zelf mee aan de slag kunnen. In de doos met het verhaal: "Boer Charel viert feest!", bevinden zich ook enkele bijkomende folders.

1.2.4 Activiteit

In totaal hadden we drie verhaalsessies, waarvan de laatste de definitieve uitvoering was. Na de eerste en tweede sessie, vroegen we aan de begeleiding, die ook deelnam aan het verhaal, wat ze van het verhaal vonden en of ze eventueel verbeteringen hadden naar de volgende sessie. Deze feedback¹² hielden we zorgvuldig bij, zodat we er de volgende sessie rekening mee konden houden. Het resultaat van het opvolgen van de feedback was dat onze definitieve uitvoering zo goed mogelijk aangepast was.

1.2.5 Fiches

De bedoeling van het eindproject is dat het aanslaat bij de voorziening. Het project werkt echter alleen wanneer de begeleiding er volledig achter staat, wat we hen dan ook gemeld hebben. Bij de vraag over het zelf ontwikkelen van nieuwe verhalen mogelijk was voor hen, werd het tijdsgebrek besproken. Het mag namelijk niet veel tijd vragen (vooral bij leefgroep Wilgenroosje). Onze mogelijkheid bestaat erin om hen een aanzet te geven om een verhaal te ontwikkelen door middel van steekkaarten waarop korte zinnen staan vermeld. Bij leefgroep Morgenster kunnen de cliënten zelf betrokken worden bij het ontwikkelen van een verhaal.

Doordat de begeleiding door middel van de fiches¹³ later met dit project aan de slag kan gaan, hebben we bijgedragen tot het realiseren van een duurzaam project.

1.2.6 Resultaat: Observaties bewoners

Normaal gezien was het de bedoeling om, na elke sessie, een individuele observatielijst in te vullen voor beide leefgroepen. Dit was echter een onrealistisch opgave, aangezien het publiek van de doelgroep regelmatig veranderde. Daarnaast was er onvoldoende begeleiding om alle deelnemers individueel te kunnen observeren. Hierdoor zijn we overgeschakeld van een individuele observatie naar een leefgroepobservatie. Vooral bij leefgroep Wilgenroosje is het heel moeilijk om het gedrag van de cliënten te herkennen/interpreteren. Het vraagt een lange periode om als begeleider de cliënten te kunnen begrijpen. De opvoeders, de ortho-agoge en de logopedisten hielpen ons voor het interpreteren van hun gedrag. Dit zorgt er ook meteen voor dat ze betrokken zijn bij de activiteit. De observatie van de begeleiding is terug te vinden in tabel 1 en 2 van de bijlagen.

---

¹² Voor gedetailleerde informatie over de feedback zie bijlage A.

¹³ Voor gedetailleerde informatie over de fiches zie bijlage figuur 4.

1.2.6.1 Observaties leefgroep Morgenster

- Sessie 1:

Algemeen genomen heerste er een positieve stemming bij de bewoners. De algemene reacties tijdens de activiteit waren lichamelijke uitbundigheid (applaudisseren, dansen), opgewektheid (lachen) en alertheid (reactie op vragen, op zoek naar schaap, aaien, grijpen). Één bewoner vertoonde afweer. Ze had namelijk schrik van de poes en het schaap en wou deze niet aanraken.

Op gebied van gerichtheid naar materiaal, kunnen we meedelen dat er reactie was op tasteigenschappen (schaap, poes) en dat de bewoners naar de voorwerpen reikten en grepen. Bovendien ging er één bewoner op zoek naar het verstopte schaapje. Op gebied van communicatie kunnen we stellen dat er van sommige bewoners reactie kwam op onze vragen en er gedanst en gezongen werd op de muziek. Het grootste deel van de bewoners reageerde positief op de aanraking aan hun gezicht, armen en handen. Er was sprake van oogcontact tussen de bewoners en de uitvoerders. Wij hadden het gevoel dat het voor de bewoners een plezierige activiteit was.

- Sessie 2:

Toen we binnenkwamen begonnen sommige bewoners spontaan te glimlachen. Dit was voor ons een teken dat de activiteit herkend werd. Bovendien heerste er opnieuw een positieve sfeer tijdens de activiteit. Gedurende de activiteit zagen we al duidelijk dat er herkenning van het verhaal was. Zo werd het materiaal (schaapje, boer Charel, cadeau, bloemen) door de meeste bewoners spontaan aangeraakt. Bv.: het aaien van Poes Mies, hand geven aan Boer Charel, ruiken aan de bloem,... De bewoners wisten nog waar het schaapje verstopt lag en gingen meteen naar die plek. De bewoner die vorige keer afweer vertoonde tegenover Poes Mies en het schaapje, durfde deze sessie Poes Mies al te aaien, maar deed dit nog steeds met enige waakzaamheid. Het schaapje aaien daarentegen vond deze bewoner nog te beangstigend. Het schaapje en Boer Charel kregen van sommige bewoners zelfs een spontane kus.

- Definitieve uitvoering:

Ook tijdens deze (definitieve) sessie waren de bewoners gedurende de volledige activiteit heel enthousiast. Het schaapje kreeg verschillende kusjes en werd zelfs door één bewoner in de armen heen en weer gewiegd. Één bewoner stak haar duim omhoog bij het ruiken aan de bloem, om aan te tonen dat deze goed rook. Er werd heel uitbundig meegezongen en gedanst. We kregen na het verhaal van verschillende bewoners de opmerking dat het een heel tof en mooi verhaal was.

1.2.6.2 Leefgroep Wilgenroosje

- Sessie 1:

Over het algemeen verliep de activiteit vrij vlot. Wel is er een duidelijk verschil te merken met de bewoners van leefgroep Morgenster, waar je heel veel reacties krijgt en waarbij je de reacties duidelijk kunt waarnemen. Bij Wilgenroosje kun je volgende reacties waarnemen bij het geven van de prikkels: kreten bij het hebben van plezier (volgens de logopedisten), aaien van de poes en het schaap maar ook voelen waarbij de poes over het gezicht wreef van de persoon, grijpen naar de voorwerpen, stil worden als de boer of de poes voor de persoon staan, lachen bij het ruiken van de bloem of het zien van een personage, lachen bij het dansen, meevolgen met de ogen.

- Sessie 2:

Bij iemand hadden we het gevoel dat we hem de eerste maal niet konden bereiken. Hij reageerde namelijk niet zichtbaar op de aangeboden prikkels en volgde ons niet met de ogen. Deze keer leek hij ons echter wel te volgen met zijn ogen. Een andere bewoner werd wakker bij het horen van de dansmuziek in het verhaal, terwijl nog een andere bewoner vocht tegen het in slaap vallen. Hij wou het verhaal blijkbaar absoluut horen. Iemand deed teken met haar duim om te vertellen dat de bloemetjes lekker roken.

- Definitieve uitvoering:

Ook tijdens deze sessie werd er gelachen, maakten sommige geluiden en greep iemand naar de voorwerpen omdat ze deze in haar mond wou steken. Een bewoner wou niet dat we te dicht kwamen met de pop. Hij duwde of schopte ons weg. Andere vonden het dan juist aangenaam en wilden de bloem en het schaapje een kusje geven. Enkele cliënten volgden ons met hun ogen. Eén iemand ging spontaan achter het schaapje zoeken en vond deze na enige tijd. Deze keer stak dezelfde vrouw haar duim omhoog als ze iets aangenaam vond. Enkele personen wilden de pop niet meer loslaten.

1.2.7 Resultaat zelfreflectie uitvoerders

1.2.7.1 Zelfreflectie Wendy

- Sessie 1:

Vooraf had ik een zenuwachtig en onzeker gevoel, aangezien er verschillende vragen waren waarmee ik geconfronteerd werd (gaat het verhaal aanslaan bij de bewoners?, gaat er reactie komen op de vragen?...). In leefgroep Morgenster nam ik de rol van Boer Charel in. Het onzeker gevoel verdween vrij snel na de enthousiaste reacties van de bewoners. Ik vond het ook leuk om de rol van poes Mies in te nemen in leefgroep Wilgenroosje. Het was leuk om te zien hoe ze genoten van het voelen van de zachte stof van poes Mies. De lachende gezichten, maar ook andere reacties zoals het maken van geluidjes, het knipperen met de ogen,.. geeft je voldoening

Bij beide leefgroepen had ik achteraf een goed gevoel. Het was voor mij geslaagd.

Ik vond het ook leuk om de positieve reacties te horen van de begeleiding. De nuttige feedback die we kregen nam ik zeker mee naar de volgende sessie.

- Sessie 2:

Vandaag diende ik een paar keer in te spelen op een nieuwe situatie en het verwonderde me dat dit me vrij goed lukte (bv. improvisatie nadat ik een deel uit het verhaal vergeten was, bewoner die schaap al gevonden had,...).

Ik begon al met een zekerder gevoel dan de eerste keer, aangezien ik al een beter overzicht had over de bewoners van de leefgroep. Deze sessie werd opgenomen met de camera. Ik vond het achteraf heel boeiend om ons zelf aan de slag te zien. We konden uit deze opname ook veel leren om sommige dingen met de definitieve sessie anders aan te pakken. Tijdens de sessies probeerde ik zoveel mogelijk mijn verstand op nul te zetten en er volledig voor te gaan. De camera gaf een realistischer beeld van de werkelijkheid. Dit gaf me een zeker gevoel.

- Definitieve uitvoering:

Ik had een goed gevoel na deze definitieve sessie. Het doet plezier als je van de bewoners rechtstreeks hoort dat ze het heel tof vonden.

1.2.7.2 Zelfreflectie Vanessa

- Sessie 1:

Ik was nieuwsgierig naar de reacties van de bewoners en van de begeleiding. Bij het begin van de activiteit was ik onzeker omdat ik niet wist hoe alles ging verlopen. Ik had een beetje schrik dat ik de tekst en de aan te bieden prikkels ging vergeten en zat met de gedachte: 'Wat als het helemaal niet werkt?'. Tijdens de activiteit zelf voelde ik me al snel beter. Ik merkte dat de bewoners plezier hadden. Wel was het nog zoeken naar de invulling van de rol van poes Mies.

Bij Morgenster had ik de rol van de poes. Ik ging bij iedereen meermaals langs en probeerde na te gaan of ze de aandacht graag hadden, waarna ik dan wat langer bleef. Bij Wilgenroosje had ik de rol van boer Charel. Het was een hele aanpassing omdat je veel minder reacties krijgt bij Wilgenroosje. Toch had ik het gevoel dat we hen konden bereiken. Ik probeerde op non-verbale signalen te letten. Na het einde van de sessies in elke groep, had ik een goed gevoel. Ik had het gevoel dat we hen toch hadden bereikt en dat ze het aangenaam vonden. Ik had veel minder reacties verwacht. Zo had ik niet verwacht dat de bewoners van Morgenster zouden mee dansen. Ook ik had plezier bij het geven van de activiteit.

- Sessie 2:

Voor de tweede sessie had ik al heel wat minder zenuwen. Toch is het begin steeds spannend. We begonnen bij Morgenster. We kozen ervoor om onze rollen van vorige keer te behouden in beide leefgroepen. Op deze manier krijgen we meer ervaring in de rol en leren we beter te reageren op de bewoners. Ook is het misschien duidelijker voor de bewoners als we onze rollen behouden. Toen we in de leefgroep aankwamen, waren de bewoners nog aan het eten. We maakten van dat moment gebruik om alles klaar te zetten. Het was aangenaam dat de bewoners ons herkenden. Ook herkenden ze ons verhaal waardoor we moesten rekening houden met verschillende situaties. Een bewoner wist al waar het schaapje lag. Dit zorgde ervoor dat we het toch een beetje moesten aanpassen. Wat ik aangenaam vond is dat een persoon de poes deze keer wel durfde te aaien waar zij de eerste keer niet aan de poes wou komen. Ik probeerde zeer rustig bij haar te gaan maar wou het niet forceren.

Bij Wilgenroosje merkte ik op dat een bewoner zich probeerde wakker te houden om het verhaal te kunnen volgen. Ook kreeg ik de indruk dat ik een bewoner kon bereiken omdat hij me nu met zijn ogen volgde. De eerste keer deed hij dit niet. Zowel Wendy als ik hadden deze keer een deel van ons verhaal vergeten. We hebben het wel op een ander moment goed gemaakt. De sessie was goed verlopen, maar toch had ik de indruk dat het iets minder was dan de eerste sessie.

Opnieuw kregen we nuttige feedback die we gingen verwerken voor de volgende en laatste keer. Er werd ook gefilmd tijdens onze sessie. We vonden dit interessant om onszelf te kunnen zien.

- Definitieve versie:

Het was de derde keer dat we ons verhaal in de leefgroepen gingen vertellen. De bewoners van Morgenster herkenden ons. Ze gingen in de zetel zitten op de plaats waar we onze activiteit zouden geven. Zelf na een derde keer vonden ze het verhaal nog leuk. Ze vertelden uit zichzelf dat ze het leuk vonden. Ik was blij dat we al twee keer hadden kunnen oefenen voordat we onze definitieve versie konden geven. Het zorgde ervoor dat ik al veel minder onzeker was. Ik zou moeilijk kunnen kiezen welke rol ik het liefste deed. Elke rol had zijn voordelen. Iedereen had de poes graag en vond het leuk als de poes bij hen ging. Ze konden de poes aaien en deze was heel zacht. Boer Charel daarentegen had zijn verhaal om te vertellen, waardoor het meeste was ingevuld. Poes Mies moest op sommige momenten nog zoeken wat zij moest doen. Dit werd wel steeds beter op het einde. Ik heb de indruk dat we ook de meeste doelen hebben bereikt. Ik vond onze sessies geslaagd en het lijkt erop dat het MPI er in de toekomst mee verder wil.

1.2.7.3 Analyse begeleidershouding

Gedurende ons eindproduct hebben we geprobeerd om rekening te houden met het gebruik van de 5 pijlers omtrent het voorbereiden en geven van sessies, die ons werden aangeboden in het opleidingsonderdeel *‘Persoons- en Maatschappijgerichte Vorming’*. Het gebruiken van deze pijlers moest ervoor zorgen dat de sessies door de bewoners van leefgroep Morgenster en leefgroep Wilgenroosje zo goed mogelijk ervaren kon worden. Deze vijf pijlers zijn veiligheid, vrijheid, bekrachtiging, model-leren en het bieden van inzicht. Deze gelden zowel voor, tijdens als na iedere sessie. Deze vijf pijlers, die we probeerden praktisch vorm te geven gedurende de sessies, zullen we hieronder kort toelichten:

Veiligheid

Veiligheid inbouwen in een sessie is van groot belang. De bewoners van leefgroep Morgenster en leefgroep Wilgenroosje kenden ons niet, waardoor we het belangrijk vonden om gedurende ons eindproduct met deze pijler rekening te houden.

We probeerden om de bewoners *vooraf* al een veilig gevoel te bezorgen door tijdens onze verschillende sessies de deelname van de bewoners vrij te laten (bv. door te vragen ‘Heb je zin om mee te doen?’). We boden hen voldoende keuzemogelijkheden aan: ‘Wil je het schaapje eens wrijven?’, en probeerden hen zo goed mogelijk te informeren (bv. eerste sessie: ‘We vertellen jullie vandaag een verhaal. Hierna komen we nog twee maal terug’). Elke sessie beginnen we met het laten afspelen van de beginmelodie, die als ijsbreker moet dienen. Onze activiteit speelt zich af in de leefruimte, wat een vertrouwde omgeving voor de bewoners is.

Ook *tijdens* de verschillende sessies trachten we zoveel mogelijk veiligheid in te bouwen. Onze activiteit vindt plaats in groepsgebeuren waarbij iedere bewoner individueel wordt benaderd.

De inhoud van de activiteit is niet technisch, waardoor men als deelnemer niet hoeft te beschikken over een bepaalde vaardigheid. Men kan spreken over een begeleid toneelspel. De activiteit was niet productgericht, aangezien er uit de activiteit geen product voortkwam. Er wordt gedurende het verhaal geen prestatiedrang uitgelokt. Dit zorgt voor veel plezier bij de bewoners. Het was een prettige activiteit omdat er

voldoende variatie in zat (bv horen: muziek beluisteren, poes die miauwt,...ruiken: bloemen; zien: schaapje, bloem,..; voelen: aaien van schaap en poes Mies,..). Het verhaal is aangepast aan de belevingswereld van de bewoners (dat wil zeggen dat er geen fantasie gebruikt is en dat er een onderwerp gekozen is dat aansluit bij hun interesses).

Dit kan bij hen zorgen voor een gevoel van veiligheid.

We hebben ervoor gekozen om de personages (Boer Charel en Poes Mies) van het vorige verhaal in de instelling, te behouden. Deze personages zorgen voor herkenbaarheid, wat een veilig gevoel bij hen kan teweeg brengen. We hebben in ons verhaal slechts één nieuwe personage toegevoegd, namelijk schaap Bella.

Vrijheid

We vinden het belangrijk dat de bewoners gedurende het verhaal voldoende vrijheid krijgen. Dit doen we door *vooraf* de bewoners te laten beslissen of ze al dan niet willen deelnemen aan de activiteit.

Ook *tijdens* de verschillende sessies probeerden we zoveel mogelijk vrijheid in te bouwen. Dit deden we door het spontaan gedrag van de bewoners zoveel mogelijk te stimuleren (bv. spontaan het schaapje aaien, spontaan op zoek gaan naar het schaap,...). We proberen gedurende het verhaal een zo groot mogelijk evenwicht te behouden tussen veel hulp en weinig hulp aanbieden. Ook de weerstand van bewoners wordt gerespecteerd. Geen enkele bewoner wordt gedwongen om iets te doen wat hij/zij niet wil.

Tijdens de activiteit hanteren we een democratische leerstijl. Dat wil zeggen dat er stevig staan als verteller/acteur, en het verhaal op een soepele en warme manier proberen aan te brengen.

Praktisch:

De activiteit speelt zich af in de leefgroep van de bewoners. In deze ruimte is er voldoende bewegingsvrijheid mogelijk en zat iedereen comfortabel.

De bewoners vertoeven in hun eigen omgeving waarin er voldoende privacy aanwezig is.

We brengen al het nodige materiaal voor de activiteit mee en doen de voorbereidingen.

Bekrachtiging

Bekrachtiging tijdens de sessie is even belangrijk als de bovenstaande twee pijlers. We proberen de pijler bekrachtiging *vooraf* praktisch vorm te geven door het installeren van een positieve verwachting.

Ook *tijdens* de sessie kwam bekrachtiging aan bod. Dit deden we door de bewoners zoveel mogelijk positief te bekrachtigen. Bijvoorbeeld bij leefgroep Morgenster doen we dit steeds wanneer ze het juiste antwoord geven op een vraag (bv. Wie ben ik? Waarom zou ik een feest geven?,....). Ook spontaan gedrag wordt positief bekrachtigd (goed zo, jij hebt het schaapje gevonden!). Bij leefgroep Wilgenroosje wordt naast het spontane gedrag (bv. spontaan wrijven van pels van Poes Mies) ook het samen uitvoeren van een handeling (bv. samen het schaapje aaien) bekrachtigd.

Wanneer we tijdens het verhaal positieve feedback geven aan de deelnemers, houden we er rekening mee dat deze oprecht is, goed geformuleerd is en snel na het positieve gedrag gebeurt.

Op gebied van groepsdynamica, kunnen we stellen dat het regelmatig gebeurt dat ook de begeleiding positieve feedback aan de bewoners geeft . Om dit proces te stimuleren, zorgen we ervoor dat er voldoende veiligheid en vrijheid in de groep aanwezig is en stellen we zelf modelgedrag door het geven van positieve feedback.

Op praktisch gebied proberen we om een zo aangenaam mogelijke omgeving te creëren voor de bewoners. Dit kunnen we doen door ervoor te zorgen dat er voldoende veiligheid en vrijheid aanwezig is en door zelf modelgedrag te stellen.

Model-leren

Ook de pijler model-leren hebben we veelvuldig op verschillende domeinen toegepast. *Vooraf* deden we dit door Boer Charel, net als de bewoners en begeleiding een feesthoedje aan te doen.

Tijdens het verhaal lieten we eerst Boer Charel de verschillende handelingen (bvb. ruiken aan bloemen, aaien van poes Mies en schaapje Bella, dansen, zwaaien, afscheid nemen,...) uitvoeren, waarna we de bewoners de verschillende handelingen lieten herhalen.

Ook de begeleiding neemt deel aan de activiteit (bvb. aaien van schaapje, ruiken aan bloemen, ...) De begeleiding zijn voor de bewoners vertrouwde personen. Zij kunnen de bewoners vertrouwen bieden, verduidelijken en praktisch ingrijpen. Hierdoor vonden we het belangrijk dat ook zij meededen aan de activiteit.

Inzicht bieden

Vooraf deden we allemaal een feesthoedje aan en werd de leefgroep versierd met slingers en ballonnen, ... Hierdoor wisten de bewoners al snel wat er ging gebeuren.

Tijdens de voorstelling van het verhaal geven we voldoende informatie om de onzekerheid van sommige bewoners te verminderen. (bv. jij mag nu eens het schaapje aaien, wil jij eens aan de bloemetjes ruiken?..)

Ook op gebied van groepsdynamica kunnen we stellen dat ook de begeleiding regelmatig inzicht bied aan de bewoners. (bv. een bewoner had Boer Charel stevig vast en wou hem niet direct lossen, de begeleidster vertelde aan de bewoonster dat ze Boer Charel nog een éénmalig een hand mocht geven en dat hij straks terug bij haar zou komen).

Na de sessie wordt het verhaal samengevat. Dit heeft als doel dat de taal wordt gestimuleerd, alsook dat de bewoners het verhaal een plaats kunnen geven.

Praktisch: de folder omtrent MSST bood de begeleiding meer informatie over de methodiek Multi-sensory storytelling.

1.3 Projectdoelen

1.3.1 Voor de uitvoerders

Inzicht krijgen in de methodiek Multi-sensory storytelling.

- *De methodiek onder de knie hebben.*

Hiervoor maakten we een literatuuronderzoek naar Multi-sensory storytelling. Daarnaast hadden we gesprekken met begeleiders die reeds workshop hadden gevolgd over deze methodiek. We zochten ook enkele andere methodes (o.a. basale stimulatie, snoezelen en belevingstheater) op om deze te kunnen vergelijken.

- *Een variant op de methodiek kunnen ontwikkelen voor beide leefgroepen.*

We hebben een variant ontwikkeld op de methodiek MSST. We maakten hiervoor ook gebruik van andere methodes die ons konden inspireren. We hebben de basis van MSST gebruikt om onze variant uit te werken. Deze werd aangepast aan de wensen van de voorziening. We hebben zowel een multisensorieel verhaal voor leefgroep Morgenster als voor leefgroep Wilgenroosje gemaakt. In een herkenbare doos waarop de affiche is bevestigd, zit het materiaal dat nodig is bij uitvoeren van het verhaal.

- *Deze variant kunnen toepassen op beide doelgroepen.*

Onze uitgewerkte variant hebben we uitgevoerd bij leefgroep Morgenster en leefgroep Wilgenroosje. In beide leefgroepen hebben we drie keer het verhaal gepresenteerd. Tijdens de eerste en tweede sessie kregen we feedback van de begeleiding over de voorstelling van ons verhaal. Gedurende onze tweede sessie werd er op navraag van ons gefilmd. We vonden het belangrijk om onszelf letterlijk bezig te zien. Uit het filmfragment konden we verschillende opmerkingen vaststellen waarop we bij definitieve uitvoering zouden letten. Tijdens onze definitieve uitvoering waren er geen opmerkingen meer van de begeleiding. We hadden tijdens deze uitvoering rekening gehouden met alle vorige feedback.

Inzicht krijgen in de doelgroep.

- *Beide doelgroepen leren kennen, door middel van bezoeken aan beide leefgroepen.*

Voor onze uitvoering zijn we verschillende keren op bezoek geweest in Sint Vincentius. We hadden er gesprekken met de ortho-agoge, de logopedisten en de opvoeders van de desbetreffende leefgroepen. Uit deze gesprekken probeerden we ons een beeld te vormen van de leefgroepen Morgenster en Wilgenroosje. We gingen ook meermaals op bezoek in de leefgroepen. Daarnaast leerden we de vooropgestelde doelgroep kennen door het uitvoeren van de eerste en tweede sessie, zodat we tegen onze definitieve uitvoering een goed zicht hadden op de reacties van de bewoners op onze handelingen.

- *Door middel van het theoretisch kader een breder beeld vormen omtrent de doelgroep.*

Aangezien we nog niet veel praktische ervaring hadden met bovenvermelde doelgroep, deden we hierover een literatuurstudie. Daarnaast deden we opzoekwerk omtrent de cognitieve ontwikkeling van leefgroepen Morgenster en Wilgenroosje. We vonden dit noodzakelijk, aangezien de verworven kennis noodzakelijk is voor het uitschrijven van ons verhaal. Tenslotte kregen we een infobrochure over de voorziening MPI Sint Vincentius, waarin de doelgroep uitgebreid staat beschreven.

1.3.2 Voor de bewoners

1.3.2.1 Leefgroep Morgenster

Het aanbieden van een 'zinnvolle activiteit' aan de bewoners. Hiermee bedoelen we het doorbreken van de eentonigheid, routine en verveling.

- *De bewoners beleven plezier aan de activiteit (bv. vrolijke geluiden, lachen). Om 'juist' gedrag te interpreteren maken we gebruik van een gedrag- en communicatielijst. Dit zal getoetst worden in samenspraak met de begeleiding.*

De oorspronkelijke bedoeling was om een individuele gedrags- en communicatielijst in te vullen per sessie en per leefgroep. Dit was een onrealistische opgave, om die reden zijn we overgeschakeld naar een leefgroepobservatie. Zowel de begeleiding als wij zelf (de uitvoerders) hebben de bewoners geobserveerd. Algemeen genomen kunnen we besluiten dat de bewoners de activiteit plezierig hebben beleefd. Dit kwam tot uiting door lachen, vocaliseren en genieten van het strelen.

- *Verminderen van negatief gedrag (zichzelf verwonden, wiebelen) die zich stelt tijdens verveling.*

Deze doelstelling vonden we een heel belangrijke om gedurende onze activiteit aan te werken. Jammer genoeg was onze periode van het eindwerk te kort om deze doelstelling te bereiken. We merkten gedurende onze activiteit wel op, dat de bewoners zeer aandachtig waren. Op lange termijn zou deze doelstelling mogelijks wel verwezenlijkt kunnen worden.

- *Stimuleren van de communicatie (taalgebruik) door vragen te stellen.*

Tijdens het verhaal stelden we regelmatig vragen aan de bewoners van leefgroep Morgenster. Van sommige bewoners kregen we hierop een reactie. Ook op het einde van het verhaal werd het verhaal samengevat. We zijn er ons van bewust dat een taal een meerwaarde is voor deze doelgroep en dat dit zeker moet blijven gestimuleerd worden.

Prikkeling van de fijn- en of grof motorische vaardigheden.

- *Het verhaal biedt prikkels aan voor vier van de vijf zintuigen (ruiken, horen, voelen en zien). Dit door het aanbieden van visuele prikkels (bv. lichteffect) , tactiele prikkels (bv. pluimpje), auditieve prikkels (bv. muziek) en geurprikkels (bv. aroma).*

Tijdens ons verhaal hebben we gebruik gemaakt van zowel visuele, tactiele, auditieve als geurprikkels. De volgende zintuiglijke prikkels kwamen aan bod:

- Schaaap Bella geeft zowel auditieve, visuele als tactiele prikkels
- Poes Mies geeft visuele (het zien van de poes), tactiele prikkels (het voelen van de poes) en auditieve prikkels (het horen van de poes)
- De geurolie op de bloem geeft visuele en geurprikkels
- Boer Charel geeft zowel auditieve, visuele als tactiele prikkels
- De inrichting van het lokaal geeft visuele prikkels
- Een cd met gepaste muziek geeft auditieve prikkels. Deze cd werd door ons samengesteld. Het eerste liedje, namelijk 'Schaapje, schaaapje, heb je witte wol' is het beginliedje van de sessie. Het is een opgewekt liedje met een steeds terugkerende, eenvoudige melodie (en zou misschien op lange termijn voor herkenbaarheid kunnen zorgen). Daarna volgen er drie feestliedjes, namelijk: 'Happy Birthday', 'De Polonaise' en 'Heb je even voor mij'. Het eerste liedje hebben we gekozen omdat het toepasselijk is bij het verhaal. De volgende twee (feest)liedjes daarentegen hebben we gekozen omdat ze herkenbaar zijn voor de bewoners en echte sfeermakers zijn. We eindigen de sessie met een eindmelodie, wat hetzelfde liedje is als de beginmelodie.

1.3.2.2 Leefgroep Wilgenroosje

Het aanbieden van een 'zinnvolle activiteit' aan de bewoners.

- *Het bewust maken van de omgeving en het lichaam door middel van basale stimulatie van Frölich te verwerken in ons Multi-sensory storytelling verhaal.*

De methode basale stimulatie werd in ons verhaal toegepast. Op gebied van lichaamsgebonden ervaringen, pasten we de somatische (huidgevoelens zoals bv. voelen van zachte pels van poes Mies, voelen van vacht schaaapje,...) en vestibulaire stimulatie (bewegingservaringen zoals bv. dansen , bewegen (met rolstoel),... doorheen de ruimte) toe. Op gebied van nabijheidszintuiglijke stimulatie, pasten we de orale (specifiek de reukstimulatie, bv. bloemengeur), akoestische (geluiden waarnemen: bv. muziek en dierengeluiden), tactiel- haptische (bv. tasten aan poes Mies schaaapje, Boer Charel,..) en visuele stimulatie (bv. schaaapje, Boer Charel, poes Mies,..) toe.

- *Een contactmoment hebben met de persoon dat zich voornamelijk zal situeren op lichamelijk vlak. Door de persoon aan te raken maak je hem/haar duidelijk dat je aanwezig bent.*

Het verhaal werd verteld (verbale communicatie), maar werd tegelijk ook individueel ondersteund door (voora)l non-verbale communicatie (lichaamscontact). Zo gaf boer Charel elke bewoner een hand of wreef hij even over hun wang en ging poes Mies ging bij iedereen langs om hen aan haar zachte pels te laten voelen. Dit zijn echter maar enkele voorbeelden.

- *De bewoners beleven plezier aan de activiteit (bv. de persoon lacht doordat deze word gestreeld met een pluimpje). Om 'juist' gedrag te interpreteren maken we gebruik van een gedrag- en communicatielijst. Dit zal getoetst worden in samenspraak met de begeleiding.*

De oorspronkelijke bedoeling was om een individuele gedrags- en communicatielijst in te vullen per sessie en per leefgroep. Dit was echter een onrealistische opgave,

waardoor we overgeschakeld zijn naar een leefgroepobservatie. Zowel de begeleiding als wij (de uitvoerders) hebben de bewoners geëvalueerd. Algemeen genomen kunnen we besluiten dat de bewoners aan de activiteit plezier hebben beleefd. Dit kwam tot uiting door lachen, vocaliseren en genieten van het strelen.

Prikkeling van de fijn- en of grof motorische vaardigheden .

- *Het verhaal biedt prikkels aan voor vier van de vijf zintuigen (ruiken, horen, voelen en zien). Dit gaan we doen door het aanbieden van visuele prikkels (bv. lichteffect), tactiele prikkels (bv. pluimpje), auditieve prikkels (bv. muziek) en geurprikkels (bv. aroma).*

Tijdens ons verhaal hebben we gebruik gemaakt van zowel visuele, tactiele, auditieve als geurprikkels. De volgende zintuiglijke prikkels kwamen aan bod:

- Schaap Bella geeft zowel auditieve, visuele als tactiele prikkels
- Poes Mies geeft visuele (het zien van de poes), tactiele prikkels (het voelen van de poes) en auditieve prikkels (het horen van de poes)
- De geuolie op de bloem geeft visuele en geurprikkels
- Boer Charel geeft zowel auditieve, visuele als tactiele prikkels
- De inrichting van het lokaal geeft visuele prikkels
- Een cd met gepaste muziek geeft auditieve prikkels. Deze cd werd door ons samengesteld. Het eerste liedje, namelijk 'Schaapje, schaapje, heb je witte wol' is het beginliedje van de sessie. Het is een opgewekt liedje met een steeds terugkerende, eenvoudige melodie (en zou misschien op lange termijn voor herkenbaarheid kunnen zorgen). Daarna volgen er drie feestliedjes, namelijk: 'Happy Birthday', 'De Polonaise' en 'Heb je even voor mij'. Het eerste liedje hebben we gekozen omdat het toepasselijk is bij het verhaal. De volgende twee (feest)liedjes daarentegen hebben we gekozen omdat ze herkenbaar zijn voor de bewoners en echte sfeermakers zijn. We eindigen de sessie met een eindmelodie, wat hetzelfde liedje is als de beginmelodie

1.3.3 Voor de begeleiding

De begeleiding stimuleren om in de toekomst met de methodiek verder te gaan.

- *Vooraf de methodiek Multi-sensory storytelling uitleggen.*

De bedoeling van de folder die we hebben samengesteld was de begeleiding van leefgroep Morgenster en leefgroep Wilgenroosje in te lichten over de methodiek MSST. Enkele van de begeleiders hadden de kans om deel te nemen aan onze activiteit, waardoor zij hebben kunnen ervaren hoe MSST in de praktijk te werk gaat.

- *De begeleiding uitnodigen om actief deel te nemen aan onze activiteit.*

Elke voorleessessie hebben we aan de begeleiding gevraagd of ze wilden deelnemen aan onze activiteit. We lieten hun actief participeren, wat wil zeggen dat ook zij een feesthoedje mochten aandoen, mochten ruiken aan de bloem,...

1.4 Besluit

Het opmaken van een multisensorieel verhaal op maat van leefgroep Morgenster en leefgroep Wilgenroosje, was voor ons niet zo een eenvoudige opdracht. Als begeleider dienden we met zoveel aspecten rekening te houden, tijdens de voorbereiding, uitwerking en presentatie. Een breed en gedetailleerd beeld over beide leefgroepen was onrealistisch, dus op sommige momenten bleef het echt zoeken en uitproberen.

Dat de methode MSST een plezierige, zinvolle en kwalitatieve vorm van vrijetijdsbesteding is voor personen met een ernstig tot diep verstandelijke beperking, mochten we tijdens ons eindproduct ervaren.

We kunnen besluiten dat onze doelen werden bereikt zowel voor uitvoerders, begeleiding als voor de beide leefgroepen met uitzondering voor de lange termijndoelstelling voor het verminderen van negatief gedrag.

4 Algemeen besluit

Om naar het eindproduct van dit werkveldproject toe te werken hebben wij een lang proces doorgemaakt. Vanuit MPI Sint-Vincentius kwam vorig jaar de huidige projectvraag : 'een zinvolle dagbesteding voor personen met een ernstig tot diep verstandelijke beperking'. De projectvraag werd door ons concreter gemaakt aangezien deze te algemeen was. De projectvraag werd 'een variant op Multi-sensory storytelling'.

We zijn begonnen met het theoretisch onderzoek dat bestond uit de literatuurstudie. Op die manier leerden we de bewuste doelgroep, beter kennen. Daarnaast kregen we een duidelijk beeld over de methodiek Multi sensory storytelling. De methodieken basale stimulatie, snoezelen en belevingstheater werden grondig onderzocht, om deze daarna te kunnen integreren in onze variant op Multi sensory storytelling.

Na het doornemen van de literatuur, gingen we zelf aan de slag. Op basis van kennis die we haalden uit gesprekken met begeleiding (de ortho- agoge en logopedisten), persoonlijke contacten met bewoners, schreven we een multisensorieel verhaal op maat van de bewoners van leefgroep Morgenster en leefgroep Wilgenroosje. In totaal vonden er drie voorleesessies plaats (de laatste werd onze definitieve uitvoering) met de bewoners van beide leefgroepen. De sessies werden gebruikt om ons verhaal verder aan te passen aan de behoeften en noden van de bewoners.

Wij, de projectgroep zijn tevreden met het resultaat en hopen dat dit eindwerk, een hulp kan zijn voor de begeleiding van Sint-Vincentius om verder te gaan met de methodiek Multi - sensory storytelling.

5 Literatuurlijst

BOEKEN:

Fröhlich, A. (1995). *Basale stimulatie*. Leuven: Garant

Broekaert, E. & Van Hove, G. (2000) *Handboek Bijzondere Orthopedagogiek*. Garant: Antwerpen.

Broekaert, E. & Van Hove, G. (2005). *Handboek Bijzondere Orthopedagogiek*. Antwerpen: Garant

Derie, J., Vanoosthuysse, R. (2008). *Het grote Snoezelboek: Een wondere wereld van zintuigen*. Sint- Niklaas: Abimo BVBA.

Minderaa, R.B. (2000). *Zorg voor mensen met een verstandelijke handicap*. Assen: Van Gorcum.

Multiplus (2008). *Handleiding Multi-sensory storytelling: Verhalen voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen*. Leuven.

Vugts- de Groot, B. (2009). *Werken met ontwikkelingsleeftijden*. Amsterdam: Boom/Nelissen.

INFOBROCHURE:

Meersman, G. (z.j.). *Infobrochure Medisch Pedagogisch Instituut Sint- Vincentius: Campus Viane, Campus Delftinge*.

EINDWERKEN:

De Bruecker, C. & Luchtens M. (1982-1983). *Sensomotoriek als basis van de communicatie: Exploratieve benadering van de onderzoeksschalen van Uzgiris & Hunt in functie van de communicatie van ernstig metaal gehandicapten*. Eindwerk gegradueerde Logopedie. Hoger Rijksinstituut voor paramedische beroepen: Gent

De Sterke, K., Lyben, A., Sente, E., Wijns, S. (2010). *Multisensory Storytelling : verhalen vertellen op maat van personen met een ernstig meervoudige beperking*. Eindwerk: Hogeschool-Universiteit Brussel. Campus Parnas, Dilbeek

Jonckheere, L. (2008). *Multi-sensory storytelling aan personen met ernstige meervoudige beperkingen* (niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling)., Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Centrum voor Gezins- en Orthopedagogiek.

CURSUSSEN:

Maes, D. (2008). *Ontwikkelingspsychologie*. Ongepubliceerde cursus Bachelor Orthopedagogie, Hogeschool Universiteit Brussel, België

Stevens, A., Van Puyenbroeck, P. (2008). *Functiebeperkingen*. Ongepubliceerde cursus Bachelor Orthopedagogie, Hogeschool Universiteit Brussel, België

Thys, P. (2008). *Cursus Agogiek (deel 2)*. Ongepubliceerde cursus Bachelor Orthopedagogie, Hogeschool Universiteit Brussel, België

ELEKTRONISCHE BRONNEN:

AAIDD (2011). *Diagnostic Adaptive Behavior Scale*. Op 4 maart 2011 ontleend aan www.aidd.org

Bag Books (2010). *Tactile stories for people with learning disabilities*. Op 23 december 2010 ontleend aan <http://www.bagbooks.org>

Dot Belevingstheater (z.j.) *Belevingstheater*. Op 13 mei 2011 ontleend aan <http://www.dotbelevingstheater.nl/>

Leenaerts, E. (2010) *Belevingstheater*. Op 15 mei 2011 ontleend aan <http://www.ikweethet.be/ANIMOBEURS.pdf>

Melod (2008) Onze zintuigen: reuk, smaak en gehoor. *Dier en natuur*. Op 10 maart ontleend aan <http://dier-en-natuur.infonu.nl/biologie/16719-onze-zintuigen-reuk-smaak-en-gehoor.html>

Multiplus (z.j.) *Belevingstheater*. Op 13 mei 2011 ontleend aan <http://www.multiplus.be/literatuur/belevingstheater.pdf>

Multiplus expertisecentrum onderzoek. (2010). *Multi- Sensory storytelling*. Op 20 december 2010 ontleend aan <http://www.multiplus.be/storytelling.php>

Pamis (2010). *In partnership with people with profound learning disabilities and their carers*. Op 23 december 2010 ontleend aan <http://www.pamis.org.uk>

Rengenhart, E. (2009). *Sensomotorische integratie*. Op 20 december 2010 ontleend aan <http://www.sensomotorische-integratie.nl/spelletjes/kies10-verstandelijk.html>

Sneller, H. & van Wijk, A. (2005). *Basale stimulatie: Contact met je lichaam*. Op 23 december 2010 ontleend aan http://www.bosk.nl/templates/mercury.asp?page_id=7728

Wikkerman, C. & Boer, N. (2009) *Voorlezen-Plus*. Op 23 december 2010 ontleend aan http://www.voorlezen-plus.nl/Pages/over_ons.html

MONDELINGE BRONNEN:

Persoonlijke communicatie met Ingrid Haverbeke, Marie- Jeanne Luchtens en Nele De Winde op 6 april 2011, 18 april 2011 en 26 april 2011.

6 Bijlagen

Bijlage 1: Affiche voor leefgroep Morgenster.....	54
Bijlage 2: Affiche voor leefgroep Wilgenroosje	55
Bijlage 3: Folder Multi-sensory storytelling	56
Bijlage 4: verhaalfiches voor in de toekomst	57
Bijlage 5: foto's Multi-sensory storytelling bij leefgroep Morgenster	61
Bijlage 6: foto's Multi-sensory storytelling bij leefgroep Wilgenroosje.....	62
Bijlage 7: Feedbackverslag	64
Bijlage 8: observatie bewoners door begeleiding.....	64

Lijst van figuren

Figuur 1: affiche leefgroep Morgenster.....	54
Figuur 2: affiche leefgroep Wilgenroosje	55
Figuur 3: brochure MSST	56
Figuur 4: 'boer Charel in bad'	57
Figuur 5: 'boer Charel in de herfst'	60
Figuur 6: poes Mies.....	61
Figuur 7: schaap Bella.....	61
Figuur 8: de polonaise.....	60
Figuur 9: boer Charel	62
Figuur 10: poes Mies in Wilgenroosje	62
Figuur 11: schaap Bella in Wilgenroosje	63
Figuur 12: de geurbloem	63

Lijst van tabellen

Tabel 1: observatieschema leefgroep Morgenster.....	65
Tabel 2: observatieschema leefgroep Wilgenroosje.....	67

Bijlage 1: Affiche voor leefgroep Morgenster

Figuur 1: affiche leefgroep Morgenster

Door gebruik te maken van een affiche, wilden we onze activiteit op voorhand promoten. Het was de bedoeling om deze zowel aan de bewoners als aan de begeleiding van de leefgroepen te tonen. Het doel van de affiche in leefgroep Morgenster, is de bewoners en de begeleiding van de leefgroep nieuwsgierig te maken voor onze activiteit. De gemaakte affiche hingen we omhoog in beide leefgroepen, zodat de bewoners én de opvoeders deze kunnen zien. De affiche geeft de dagen, uren en plaats van de verschillende voorstellingen weer. Ze is bewerkt met voelbaar materiaal die doet denken aan de methode snoezelen. Op deze manier wilden we de affiche aantrekkelijk te maken en een link leggen naar onze sessies, die ook te maken hebben met zintuigprikkeling. De afbeeldingen zijn zo gekozen dat ze allen iets met het verhaal te maken hebben.

Bijlage 2: Affiche voor leefgroep Wilgenroosje

Figuur 2: affiche leefgroep Wilgenroosje

Deze affiche lijkt op degene van leefgroep Morgenster. Ze heeft dan ook dezelfde doelstelling. Het verschil tussen beide affiches, is het tijdstip van de voorstelling. Bij leefgroep Morgenster vond de voorstelling namelijk steeds plaats om 13u30, terwijl deze bij leefgroep Wilgenroosje om 14u30 plaatsvond.

Bijlage 3: Folder Multi-sensory storytelling

Eindwerkproject
Een variant op Multi-sensory storytelling: MSST in leefgroepgebeuren voor mensen met een ernstig en diepe verstandelijke beperking.

MPI Sint-Vincentius

Edingseweg 543

9500 Geraardsbergen

Uitgevoerd door:

De Ville Vanessa & Haegeman Wendy

Studenten aan de

Hogeschool-Universiteit Brussel.

Wat is Multi-sensory storytelling (MSST)?

MSST is een methodiek die werd ontwikkeld voor personen met een ernstig meervoudige beperking. Vaak is dit een één op één activiteit. Dergelijk verhaal moet zo goed mogelijk op de cliënten afgestemd worden. Hiervoor worden ook zintuiglijke prikkels aangeboden. De variant bestaat uit een verhaal, dat zo goed mogelijk op maat van één volledige leefgroep wordt gemaakt. Er wordt gebruik gemaakt van gemeenschappelijke interesses en thema's, zoals een verjaardag (iedereen is wel eens jarig).

Waarom MSST?

Het zorgt voor stimulatie van de motorische vaardigheden (vb voelen, wijzen,...), het stimuleert de cognitieve ontwikkeling (vb. nieuwe prikkels ervaren), het vormt mogelijk een band tussen de begeleider (de voorlezer) en de cliënten van de leefgroep en het heeft mogelijk een positieve invloed op de taal- en communicatieontwikkeling, doordat het verhaal, de taal kan stimuleren. Deze activiteit kan een plezierige en zinvolle vrijetijdsbesteding betekenen voor de doelgroep.

Hoe begin je er aan?

Vooraleer te beginnen aan het verhaal, zoek je naar de interesses van de cliënten van de

leefgroep. Het verhaal kan over bepaalde thema's gaan (vb. verjaardag, valentijn, pasen,...) of het kan een verhaal zijn waarbij ze iets leren, zoals bijvoorbeeld het leren kiezen. Na de onderwerpkeuze, schrijf je een verhaal op maat van de cliënten van de leefgroep. Het verhaal moet zowel aan de leeftijd als aan de verstandelijke en sensomotorische mogelijkheden van de cliënten aangepast zijn. Je zorgt bij het schrijven van het verhaal dat je voldoende materiaal kunt vinden en dat het verhaal bij de leefwereld van de cliënten past. De materialen dienen als zintuiglijke prikkels, die horen bij enkele belangrijke aspecten van het verhaal. Het verhaal en het materiaal stop je in een herkenbare doos.

Zorg dat het verhaal aangepast is aan de cognitieve vermogens van de persoon. D.w.z een kort, niet te kinderachtig verhaal, met korte en enkelvoudige zinnen. De zinnen worden het best in de tegenwoordige tijd geschreven.

Bij het brengen van het verhaal zorg je voor een duidelijk begin en einde. Dit zorgt voor herkenbaarheid (hiervoor kan men bijvoorbeeld gebruik maken van een melodie.) Zorg dat je het verhaal goed kent en leg de voorwerpen in je buurt. Vertel het verhaal niet te snel. Je mag de zinnen veelvuldig herhalen.

Figuur 3: brochure MSST

Eén van de bedoelingen van ons eindwerk was om de begeleiding te stimuleren om met de methodiek MSST door te gaan. Een uitgebreide handleiding is echter onaantrekkelijk om te lezen en is te tijdrovend. Het lezen van dergelijke handleiding vraagt tijd, die de begeleiding het liefst gebruikt voor de verzorging van de bewoners. Het is dan ook de bedoeling dat ze snel met de activiteit kunnen starten. Hiervoor hebben we een bondige folder ontwikkeld die meer uitleg geeft over Multi-sensory storytelling. Het verteld de begeleiding ook hoe ze zelf een verhaal kunnen verzinnen. Deze folder hebben we uitgedeeld bij onze eerste sessie. Zo kon de begeleiding onze sessie bekijken en hadden ze meteen informatie ter beschikking over hoe ze zelf met de methodiek aan de slag kunnen gaan. Ook in onze verhaaldoos bevinden zich enkele van deze folders.

Bijlage 4: verhaalfiches voor in de toekomst

Boer Charel gaat in bad

Vorbereiding: 2 kommetjes vullen → 1 met warm water, 1 met koud water.

Na een lange werkdag is het tijd om een bad te nemen. (foto: zien)

Want Boer Charel ruikt een beetje vies.

Boer Charel vult het bad met water.

(horen: geluid van water dat uit kraan loopt).

Eerst doet hij er warm water in (voelen: warm water).

Het bad is te warm dus voegt hij nog wat koud water toe.

(voelen: koud water)

Hij voegt nog wat badschuim aan het water toe. (ruiken: badschuim)

Het badschuim zorgt voor veel belletjes. Oh wat is dat fijn!

(bellenblaas: zien)

Als laatste voegt Boer Charel de eendjes toe, die zwemmen van hier naar daar. (zien: eendjes)

Liedje: alle eendjes zwemmen in het water.

Boer Charel wrijft met een washandje op zijn gezicht.

(voelen: washandje).

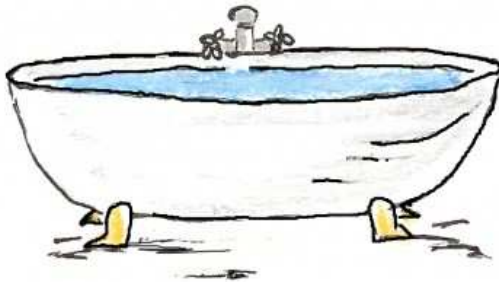
Brr wat krijgt hij het koud!

Boer Charel droogt zich af met een handdoek. (voelen: handdoek)

Ziezo! Nu ruikt Boer Charel weer heel lekker.

Materiaal:

- Washandje (voelen)
- Handdoek (voelen)
- Kom met koud water/ warm water (voelen)
- Badschuim (ruiken)
- Bellenblaas (zien)
- Badeentjes (zien)
- Foto bad (zien)
- CD- speler + liedje → alle eendjes zwemmen in het water (horen)
+ geluid water dat uit kraan loopt (horen)

Figuur 4: 'boer Charel in bad'

Boer Charel gaat op uitstap

Vorbereiding: Boer Charel heeft een pet + zonnebril op.

Ik ga op uitstap.

En jullie mogen is raden waar naar toe?

Ik zal het jullie tonen (zien: foto zee).

Liedje: het is zomer.

Op het strand is er veel zand.

Het zand voelt korrelig aan. Willen jullie ook is voelen? (voelen: zand)

Met het zand kan je een zandkasteel maken.

Daarvoor heb je een schopje en een emmer nodig (zien: emmer + schopje).

Kijk is hoe mooi! (zien: foto zandkasteel)

Pff wat is het warm aan de zee.

Een beetje afkoeling kan deugd doen (voelen: met spuit water spuiten op gezicht)

Boer Charel moet zorgen dat hij niet verbrand.

Daarom wrijft hij zich in met zonnemelk.

Mhh wat ruikt dat lekker! (ruiken: zonnemelk)

Af en toe passeert er een briesje! (voelen: met waaier wind maken).

Kijk! De zon gaat onder. (foto: zonsondergang)

Liedje: ik heb de zon zien zakken in de zee (horen)

Wat spijtig de dag zit er al bijna op.

Maar ik kom zeker nog is terug naar de zee.

Is dat geen goed idee!

Materiaal:

- Plastic handschoen opgevuld met zand (voelen)
- Spuitje gevuld met water (voelen)
- Waaier: wind maken (voelen)
- Zonnemelk: handen inwrijven (ruiken)
- Liedje: Ik heb de zon zien zakken in de zee- Sam Gooris (horen)
- Liedje: Het is zomer- Amika (horen)
- Foto: zee, zandkasteel, zonsondergang (zien)
- Pet + zonnebril
- Emmer + schopje

Boer Charel is ziek

Vorbereiding: Boer Charel heeft rode stickertjes op zijn gezicht.

Boer Charel voelt zich niet goed.

Hij heeft rode bolletjes op zijn gezicht (zien: rode stippen).

Hij moet ook veel niezen (hatsjie!) en hoesten (horen).

Boer Charel ligt al de hele dag in zijn bed.

Straks komt de dokter op bezoek.

De dokter onderzoekt Boer Charel.

Eerst gebruikt hij een stethoscoop. Kennen jullie dat?

(stethoscoop laten voelen en zien)

Daarna gebruikt hij een thermometer (zien: thermometer).

Boer Charel krijgt ook een spuit (zien: spuit). Dit vindt hij helemaal niet leuk. Het doet pijn!

De dokter doet er een pleister en een verband op (zien + laten voelen).

Liedje K3: dokter, dokter,... (horen: liedje)

Nu moet Boer Charel veel rusten.

Klop klop! Oh wie zou er daar zijn?

Het is Poes Mies die op bezoek komt.

Ze heeft een boeket bloemen mee.

Mhh wat ruiken ze lekker (ruiken: bloemengeur).

Boer Charel is heel blij met het cadeau van Poes Mies.

Boer Charel voelt zich al veel beter.

Maar hij moet nog veel rusten zodat hij snel geneest.

Materiaal:

- Rode stickertjes (zien)
- Stethoscoop (zien)
- Zakdoek (zien)
- Thermometer (zien)
- Spuit (zien)
- Pleister + verband (zien+ voelen)
- Cd- speler + liedje K3 (horen)
- Boeket bloemen + bloemengeur (zien+ ruiken)

Boer Charel in de herfst

Vorbereiding: Boer Charel heeft een muts op.

Ik ga een wandeling in het bos maken. (zien: foto bos).

Wat zijn er veel paddenstoelen in het bos. (zien: foto paddenstoelen)

Er liggen ook veel blaadjes op de grond.

Wat maken de blaadjes veel lawaai.

Willen jullie het geritsel van de bladeren ook is horen? (horen)

De blaadjes voelen ruw aan.

Willen jullie ook is aan de blaadjes voelen? (voelen: blaadjes)

Maar wat is er veel wind!

Boer Charel wordt bijna omvergewaaid.

Willen jullie de wind ook eens voelen? (voelen: wind)

Maar wat ruikt het toch lekker in het bos!

Willen jullie ook eens ruiken? (ruiken: bosgeur)

Oh wat zie ik daar? Het springt van de ene tak naar de andere.

Het is een eekhoortje. Kennen jullie dat?

Ik zal jullie een eekhoortje tonen (zien: foto eekhoorn).

Liedje herfst (horen).

Wat jammer de wandeling is al gedaan.

Ik vond het heel fijn. Jullie ook?

Materiaal:

- Haardroger → wind maken (voelen + horen)
- Blaadjes → voelen + horen
- Tak met bosgeur (ruiken)
- Muts Boer Charel (zien)
- Cd speler + liedje herfst (horen)

Figuur 5: 'boer Charel in de herfst'

Bijlage 5: foto's Multi-sensory storytelling bij leefgroep Morgenster

Figuur 6: poes Mies

Poes Mies

Uitleg: Tijdens het verhaal komt poes Mies plotseling tevoorschijn. Ze gaat bij boer Charel die haar aait. Vervolgens gaat poes Mies bij iedereen langs en kunnen ze haar aaien! De meeste mensen deden dit spontaan. Anderen hadden wat tijd nodig om gewend te raken aan poes Mies.

Figuur 7: schaap Bella

Schaap Bella

Uitleg: Boer Charel kreeg een pakje voor zijn verjaardag. Dit maakte de bewoners nieuwsgierig naar de inhoud. Na de bewoners eens in het pakje te laten piepen, bleek dat het om een schaapje gaat. Nadat het schaap tevoorschijn is gekomen, kreeg iedereen de kans om het te aaien.

Figuur 8: de polonaise

De polonaise

Tijdens een verjaardagfeestje hoort er ook muziek te zijn. Een aantal bewoners begon spontaan te dansen. Op het liedje de polonaise, werd het treintje gemaakt en maakten we gebruik van de ruimte. Iedereen deed mee.

Bijlage 6: foto's Multi-sensory storytelling bij leefgroep Wilgenroosje

Figuur 9: boer Charel

Boer Charel groet iedereen

Bij het begin van het verhaal begroet boer Charel iedereen in de leefgroep. Bij het beginliedje, zwaait hij naar iedereen, waarna hij alle bewoners begroet door hen persoonlijk een hand te geven. Indien de personen het moeilijk hadden om uit zichzelf een hand te geven, wreef boer Charel eens over hun hand en/of wang.

Figuur 10: poes Mies in Wilgenroosje

Poes Mies in Wilgenroosje

Ook hier ging poes Mies ging bij iedereen langs. Ze liet zich aaien of wreef de bewoners over hun armen en/of gezicht. Sommige bewoners glimlachten, terwijl anderen Poes Mies niet wilden loslaten. Nog anderen volgden Poes Mies met hun ogen.

Figuur 11: schaap Bella in Wilgenroosje

Schaap Bella gaat bij iedereen langs

Boer Charel ging met zijn schaap Bella bij iedereen langs. Hij toonde zijn schaap op ooghoogte van de persoon, zodat zij zich niet teveel moesten bukken. Iedereen heeft schaap Bella gevoeld. Degene die wilden of konden, wreven haar zelf, bij de anderen kwam schaap Bella tegen hen aanwrijven.

Figuur 12: de geurbloem

De bloem

Schaap Bella was weggelopen doordat de muziek te luid stond. Ze was te vinden in de wei met bloemen, die lekker roken. Op deze (valse) bloemen was namelijk een geurspray (Lotus) gespoten zodat ze een bloemengeur had. Boer Charel ging hiermee bij iedereen rond.

Bijlage 7: Feedbackverslag

Feedback eerste test (06/4/2011) en tweede test MSTT (18/4/2011)

Opmerkingen omtrent voorbereiding van verhaal

- De ballonnen kunnen vooraf opgeblazen worden, zodat de voorbereiding minder lang duurt.
- Voor het poezenpak zorgen we dat we handschoenen en zwarte kledij meehebben (onze lichaamsdelen mogen door de kledij niet meer zichtbaar zijn).
- Onze opnieuw gemaakte affiche is deze keer in orde en werd opgehangen in beide leefgroepen.

Opmerkingen omtrent de voorstelling van het verhaal

- De voorstelling duurt ongeveer een halfuur. Dit is ideaal voor de bewoners.
- Het betrekken van de bewoners en het creatief veranderen van de tekst, waar nodig, was een positief punt tijdens onze eerste sessie. Ook het herhalen van het verhaal op het einde van de sessie bij leefgroep Morgenster was een pluspunt. Tijdens onze tweede sessie konden we eveneens goed inspelen op een situatie die we vooraf niet zouden verwachten (bv. een bewoner gaat meteen achter het schaapje gaat zoeken. We nemen genoeg de tijd om de prikkels aan te bieden aan de bewoners. We houden rekening met de vorige feedback.
- Voor onze volgende sessie is het belangrijk dat onze mimiek bij zowel poes Mies als Boer Charel nog sterker is. Overdrijven is toegestaan! Ook is het belangrijk om te onthouden dat Poes Mies nog actiever mag deelnemen aan het verhaal door mee te dansen, mee achter het schaap te zoeken, recht op te stappen, nog meer in interactie te gaan met Boer Charel,.. Boer Charel mag tijdens het verhaal meer in paniek geraken wanneer hij schaap Bella kwijt is. Wanneer er tijdens het verhaal de eerste maal met het cadeautje wordt rondgegaan, mag iedereen al eens piepen in de doos. Dit mag iets sneller gaan, aangezien het anders te langdradig wordt. De tweede maal mag op een rustiger tempo, zodat ze het schaapje volledig kunnen zien en aaien.
- Voor de liedjes:
- Bij de beginmelodie: met de handen zwaaien + klappen in de handen... Het derde liedje van Raymond van het Groenewoud niet gebruiken, aangezien dit liedje weinig herkenbaar is bij de bewoners. Bij het liedje van Kristof de polonaise, effectief uitvoeren met de bewoners. Tijdens de afsluitmelodie bestaat er een mogelijkheid dat Boer Charel in interactie gaat met Poes Mies (bv. Boer Charel die met de staart van Poes Mies danst).
- In leefgroep Morgenster vatten we op het einde het verhaal kort samen door vragen te stellen aan de bewoners (bv. En wat zat er in het pakje? En wie was jarig en gaf een feest?).

- Door het verhaal samen te vatten, bieden we de bewoners namelijk een duidelijk overzicht, waardoor ze het verhaal een plaats geven.
- Praktisch:
Een kort schema kan ons helpen de volgorde van het verhaal te onthouden.
Opletten dat de vlagjes niet voor onze gezichten hangen (dus best voor de vlagjes staan).

Andere opmerkingen

- Er wordt een nieuwe affiche gemaakt op de computer (sommige randjes kwamen los van de vorige affiche). Ook dienen we een verschillend uur voor beide leefgroepen op de affiche te vermelden. Er mag wel nog gebruik gemaakt worden van verschillende materialen op de affiche zoals watjes voor het schaap.
- Na de eerste sessie kwamen we tot de beslissing om de begeleiding tijdens de volgende sessie nog meer te betrekken bij het verhaal (bv. hen ook een feesthoedje laten aandoen, hen ook laten ruiken aan de bloem en laten voelen aan de voorwerpen,...). Op deze manier is er voor de bewoners een vertrouwd persoon die dezelfde handelingen uitvoert (model- leren).
- We hebben de keuze om de verhaalfiches volledig uit te schrijven of de oorspronkelijke fiches te behouden, zodat de begeleiding de ruimte krijgt om een spontaan creatief verhaal te ontwikkelen.